BÜYÜKBAŞ HAYVANCILIK İŞLETMELERİNDE SİGORTA ÖDEME İSTEKLİLİĞİNİN BELİRLENMESİ: ERZURUM İLİ PASİNLER İLÇESİ ÖRNEĞİ

Edanur AYDIN

Yüksek Lisans Tezi
Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Okan DEMİR
2022
(Her hakkı saklıdır.)

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI

BÜYÜKBAŞ HAYVANCILIK İŞLETMELERİNDE SİGORTA ÖDEME İSTEKLİLİĞİNİN BELİRLENMESİ: ERZURUM İLİ PASİNLER İLÇESİ ÖRNEĞİ

(Determination of Willingness to Pay for Insurance in Cattle Farms: The Case Study Pasinler of Erzurum Province)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Edanur AYDIN

Danışman: Okan DEMİR

Erzurum

Şubat, 2022

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Natural and Applied Sciences

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü
TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

BÜYÜKBAŞ HAYVANCILIK İŞLETMELERİNDE SİGORTA ÖDEME İSTEKLİLİĞİNİN BELİRLENMESİ: ERZURUM İLİ PASİNLER İLÇESİ ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Okan DEMİR danışmanlığında, **Edanur AYDIN** tarafından hazırlanan bu çalışma, 04/02/2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Tarım Politikası ve Yayım Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak **oybirliği/oy çokluğu (.../...)** ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Prof. Dr. Tecer ATSAN *Atatürk Üniversitesi*	Aslı Islak İmzalıdır
Danışman:	Doç.Dr. Okan DEMİR *Atatürk Üniversitesi*	Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Köksal KARADAŞ *Iğdır Üniversitesi*	Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Okan DEMİR *Atatürk Üniversitesi*	Aslı Islak İmzalıdır

Enstitü Yönetim Kurulunun ..../.../.... tarih ve ..... sayılı kararı.

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof.Dr. Saltuk Buğrahan CEYHUN
Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaklardan yapılan bildiriş, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak olarak kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

ETİK BİLDİRİM VE İNTİHAL BEYAN FORMU

Yüksek Lisans Tezi olarak Doç. Dr. Okan Demir danışmanlığında sunulan "Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinde Sigorta Ödeme İstekliliğinin Belirlenmesi Erzurum İli Pasinler İlçesi" başlıklı çalışmanın tarafımızdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını, yararlanılan eserlerin kaynakçada gösterildiğini, Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından belirlenmiş olan Turnitin Programı benzerlik oranlarının aşılmadığını ve aşağıdaki oranlarda olduğunu beyan ederiz.

Tez Bölümleri	Tezin Benzerlik Oranı (%)	Maksimum Oran (%)
Giriş	**24**	**30**
Kuramsal Temeller	**8**	**30**
Materyal ve Yöntem	**16**	**35**
Bulgular	**7**	**20**
Tartışma ve Sonuç	**1**	**20**
Tezin Geneli	**1**	**25**

Not: *Yedi kelimeye kadar benzerlikler ile Başlık, Kaynakça, İçindekiler, Teşekkür, Dizin ve Ekler kısımları tarama dışı bırakılabilir. Yukarıdaki azami benzerlik oranları yanında tek bir kaynaktan olan benzerlik oranlarının* ***%5'den*** *büyük olmaması gerekir.*

Beyan edilen bilgilerin doğru olduğunu, aksi halde doğacak hukuki sorumlulukları kabul ve beyan ederiz.

Tez Yazarı (Öğrenci)
Edanur Aydın
10.2.2022
İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Okan Demir
10.2.2022
İmza: Aslı Islak İmzalıdır

***** Tez ile ilgili YÖKTEZ'de yayınlamasına ilişkin bir engelleme var ise aşağıdaki alanı doldurunuz.

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun …./…/…. tarih ve ……. sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun …./…/…. tarih ve ……. sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans tez çalışmamın her aşamasında desteğini esirgemeyen değerli danışanım Doç. Dr. Okan DEMİR'e teşekkür ederim.

Anket sorularımı içtenlikle yanıt veren Pasinler ilçesinde bulunan değerli çiftçilere ve özellikle Tımar Mahallesi sakinlerine, varlıklarından her daim güç bulduğum aileme canım annem Çiler AYDIN'a, babam Nesimi AYDIN'a, ablam Fatma Nur AYDIN'a, kardeşim Muhammet AYDIN'a ve küçüğüm Elif Duha AYDIN'a teşekkür ederim.

Maddi manevi desteğini her zaman hissettiren canım halam Nuray ARSLAN'a ve ailesine, canım kuzenim Ünal ARSLAN'a ve biricik arkadaşım Elif DURSUN'a çok teşekkür ederim.

Tezimi yazarken hayalim bir kadın olarak gelecek nesillere ışık tutmaktır. Sesimi duyan duymayan güzel günler görmelerini dilediğim bütün kadınlara ithaf ediyorum.

Edanur AYDIN

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BÜYÜKBAŞ HAYVANCILIK İŞLETMELERİNDE SİGORTA ÖDEME İSTEKLİLİĞİNİN BELİRLENMESİ: ERZURUM İLİ PASİNLER İLÇESİ ÖRNEĞİ

Edanur AYDIN

Danışman: Doç. Dr. Okan DEMİR

Amaç: Bu çalışmada Erzurum İli Pasinler İlçesinde faaliyette bulunan büyükbaş hayvancılık işletmelerinde sigorta ödeme istekliliği ve bunu etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırmanın ana materyalini Erzurum ili Pasinler ilçesine bağlı mahallelerde faaliyet gösteren 130 adet büyükbaş hayvancılık işletmesinden yüz yüze görüşme yoluyla uygulanan anketlerden elde edilen birincil veriler oluşturmaktadır. İncelenen işletmeler sosyo-ekonomik yapıları itibariyle ortaya konulmuş ve büyükbaş hayvan sigortası ödeme istekliliği belirlenmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde deskriptif istatistik yöntemler ve ki-kare analizi, ödeme istekliliğinin belirlenmesinde şartlı değerlendirme yöntemi ve probit modeli kullanılmıştır**.**

Bulgular: Büyükbaş hayvan sigortası ile büyükbaş hayvan varlığı ve yıllık gelir arasında bağımlılık, eğitim düzeyi arasında bağımlılık bulunmadığı belirlenmiştir. Şartlı değerlendirme yöntemine göre oluşturulan probit model sonuçlarına göre ise sosyal güvenlik ve tarım dışı gelir değişkenleri %1 önem seviyesinde, 25-35 yaş grubu ile ilk teklif miktarı değişkenleri %10 seviyesinde istatistiki açıdan önemli bulunmuştur.

Sonuç: Büyükbaş hayvan hayat sigortası için tesadüfi olarak belirlenen ilk teklif miktarı ile ödeme istekliliği arasında negatif bir ilişki bulunmakta, ilk teklif miktarı arttıkça ödeme istekliliği beklenildiği üzere azalmaktadır. Yaş değişkenlerinden 25-35 yaş arasında bulunma ödeme istekliliğini artırırken, 36-50 grubu ödeme istekliliği ile ters yönlü ilişki içerisindedir. Çiftçinin sosyal güvenliğinin bulunması ödeme istekliliğini artıran bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Tarım dışı gelir varlığı ile büyükbaş hayvan hayat sigortası arasında negatif bir ilişki vardır. Yani tarım dışı gelir olasılığı arttıkça ödeme istekliliği olasılığı düşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Büyükbaş Hayvan Hayat Sigortası, Ödeme İstekliliği, Erzurum İli

Şubat 2022, 60 sayfa

ABSTRACT

MASTER THESİS

DETERMINATION OF WILLINGNESS TO PAY FOR INSURANCE IN CATTLE FARMS: THE CASE STUDY PASINLER OF ERZURUM PROVINCE

Edanur AYDIN

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Okan DEMİR

Purpose: In this study, it is aimed to determine the willingness to pay insurance and the factors affecting it in cattle breeding enterprises in Pasinler District of Erzurum Province.

Method: The main material of the research consists of the primary data obtained from the questionnaires applied through face-to-face interviews from 130 cattle farms operating in Pasinler district of Erzurum province. The surveyed cattle breeding farms were determined in terms of their socio-economic structures and their willingness to pay for cattle insurance was determined. Descriptive statistical methods and chi-square analysis were used to evaluate the data, conditional evaluation method and probit model were used to determine willingness to pay.

Findings: : It has been determined that there is a dependency between taking out cattle life insurance and the number of cattle and annual income, and there is no dependency between education level. According to the results of the probit model created according to the conditional evaluation method, the variables of social security and non-agricultural income were found to be significant at the 1% level of importance, and the variables of the 25-35 age group and the first offer amount were found to be statistically significant at the 10% level.

Conclusions: There is a negative relationship between the randomly determined initial offer amount and willingness to pay for cattle insurance. As the initial offer amount increases, the willingness to pay decreases as expected. Among the age variables, being between the ages of 25-35 increases the willingness to pay, while the 36-50 group has an inverse relationship with the willingness to pay. The farmer's social security is a factor that increases his willingness to pay. There is a negative relationship between non-farm income and cattle insurance. In other words, as the probability of non-agricultural income increases, the probability of willingness to pay decreases.

Keywords: Cattle Insurance, Willingness to Pay, Erzurum Province

February 2022, 60 pages

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI i
ETİK BİLDİRİM VE İNTİHAL BEYAN FORMU ii
TEŞEKKÜR 1
ÖZET 2
ABSTRACT 3
İÇİNDEKİLER 4
TABLOLAR DİZİNİ 6
ŞEKİLLER DİZİNİ 8
SİMGELER VE KISALTMALAR 9
GİRİŞ 10
Büyükbaş Hayvan Hayat Sigortası 11
Araştırmanın Amacı 12
Araştırma Kapsamı 13
LİTERATÜR TARAMASI 14
MATERYAL VE YÖNTEM 24
Materyal 24
Yöntem 24
Örnekleme 24
Deskriptif Analizler 25
İstatistik analizler 26
Ekonometrik analizler 26
ARAŞTIRMA BULGULARI 28
Araştırma Bölgesinin Genel Özellikleri 28
Coğrafi özellikler 28
Nüfus 28
Tarım 29
İşletmelerin Tabakalandırılması 30
Arazi varlığı 30
Hane reisinin yaş durumu 31
Hane reisinin eğitim durumu 32
Sosyal güvence durumu 33

Ailenin yapısal durumu 33
İşletmelerin gelir durumu 34
İşletmelerin alet makine durumu 34
İşletmelerde büyükbaş hayvan varlığı 35
Tarımsal kredi kullanım durumu, tarımsal kredi kaynağı, tarımsal örgüte üyelik durumu ve üye olunan örgüt 36
Tarım Sigortası Bilgi Durumu 37
Büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırma durumu 39
Büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırmayanların durumu 43
Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinde Ödeme İstekliliği Ekonometrik Model Sonuçları 45
SONUÇ VE ÖNERİLER 48
KAYNAKÇA 52
EKLER 57
ÖZGEÇMİŞ 61

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. İşletmelerin Tabakalara Göre Dağılımı 30
Tablo 2. İşletme Arazi Varlıklarına Göre Dağılımı 31
Tablo 3. İşletmelerde Hane Reislerinin Yaş Dağılımı 32
Tablo 4. İşletme Hane Reislerinin Eğitim Dağılımı 32
Tablo 5. İşletmelerde Hane Reislerinin Sosyal Güvence Dağılımı 33
Tablo 6. İşletmelere Göre Hanede Yaşayan Fert Sayısı Dağılımı 34
Tablo 7. İşletmelerin Gelir Dağılımı (TL/) 34
Tablo 8. İşletmelere Göre Alet Makine Dağılımı 35
Tablo 9. İşletmelerde Büyükbaş Hayvan Varlığı Dağılımı 36
Tablo 10. Büyükbaş Hayvancılık Bakım Şekli 36
Tablo 11. Tarımsal Kredi Kullanım Durumu, Tarımsal Kredi Kaynağı, Tarımsal Örgüte Üyelik Durumu ve Üye Olunan Örgüt Dağılımı 37
Tablo 12. Tarım Sigortası Hakkında Bilgi Dağılımı 38
Tablo 13. Tarım Sigortası Konusunda Bilgili Olduğu Yıl Sayısı 38
Tablo 14. Tarım Sigortası Bilgi Kaynakları Durumu 39
Tablo 15. Tarım Sigortasıyla İlgili Eğitime veya Toplantıya Katılma Dağılımı 39
Tablo 16. Büyükbaş Hayvan Sayısı İle Büyükbaş Hayvancılık Sigortası Yaptırma Dağılımı ve Ki-Kare Testi 40
Tablo 17. Toplam Yıllık Gelir ile Büyükbaş Hayvancılık Sigortası Yaptırma Dağılımı ve Ki-Kare Testi 41
Tablo 18. Eğitim Düzeylerine Göre Büyükbaş Hayvancılık Sigortası Yaptırma Durumu ve Ki-Kare Testi 41
Tablo 19. Büyükbaş Hayvancılık Sigorta Türleri ve Yaptıran Kişi Sayısı Dağılımı 42
Tablo 20. Büyükbaş Hayvancılık Sigorta Yaptıran Kişilerin Başka Bir Ürün Sigortası Yaptırma Durumu 42
Tablo 21. Büyükbaş Hayvancılık Sigortasını Yaptırmak İçin Ödediği Miktarı Nasıl Bulma Durumu 43
Tablo 22. Büyükbaş Hayvancılık Sigortası Yaptırmadaki Nedenler Dağılımı 43
Tablo 23. Bugüne Kadar Büyükbaş Hayvancılık Sigortası Yaptırmama Nedenlerinin Dağılımı 44

Tablo 24. Bakanlık Tarımsal Desteklemeler İçin Tarım Sigortası Şartı Getirseydi, Yaptırmayanlara Ödeme Yapılmaması Halinde Tarım Sigortası Yaptırma Durumu 45
Tablo 25. Değişkenlerin İstatistiksel Özeti ve Betimlenmesi 45
Tablo 26. Probit Model Sonuçları 46
Tablo 27. Marjinal Etkiler 47

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Büyükbaş Hayvancılık Hayat Sigortası Poliçeleşme Süreci 12
Şekil 2. Pasinler ilçesinden 2010-2020 yıllık nüfus dağılımı 29

SİMGELER VE KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

CV : Contingent Valuation

ÇKS : Çiftçi Kayıt Sistemi

DAP : Doğu Anadolu Projesi

TARSİM : Tarım Sigortalar Havuzu

TKK : Tarım Kredi Kooperatifi

WTP : Willingnes to pay (Ödeme İstekliliği)

FISP : Çitlik Girdisi Sübvansiyon Programı

GİRİŞ

Büyük oranda doğaya ve iklim şartlarına bağlı kalan tarım sektörü, meydana gelebilecek riskler büyük oranda tarımsal üreticiler tarafından kontrol edilemediği için riske maruz kalmaktadır.

Tarım sektörü insanlar için hayati, ülkeler için stratejik bir ehemmiyete sahiptir. Doğal, ekonomik ve sosyal tehlikelerden oldukça fazla etkilenmektedir. Risklerden dolayı, gıda tedarik zincirinde kopmalar meydana gelmemesi için, tarımsal üretimin devamının sağlanması gerekmektedir. Tarımsal üretimde üreticilerin karşılaştıkları risk unsuru oldukça fazladır. Çiftçilerin karşılaştığı zorluklardan ilki üretimin devamlılığı için gerekli olan finansman ve pazarlama riskidir. Çiftçilerin karşılaştığı diğer bir sorun ise, "üstü açık fabrika" olarak adlandırılan tarımsal üretim esnasında üretim riski olarak da ifade edilebilecek olan, ürünlerde meydana gelecek hastalıklar ve zararlılar, iklim değişikliğinden kaynaklanan olaylar ve doğal afetlerden kaynaklan risklerdir (Tufan 2020).

Risk ve belirsizliğin en fazla görüldüğü sektörlerden birisi olan tarım sektöründe, riskleri transfer etmenin en garanti yolu tarım sigortası yaptırmaktır. Dünya nüfusu dikkate alındığında tarım sektörü; ekonomik, politik, teknolojik, sosyal çevre ve bireysel risklerden oldukça fazla etkilenebilen bir yapıya sahiptir. İnsanların yaşamını devam ettirebilmeleri için beslenmelerindeki dengeyi sağlayarak tarım sektöründeki üretim aksaklıklarını ve risklerini kontrol altına almada oldukça etkili olan tarım sigortası, sektör için elzem bir uygulamadır.

Çiftçi kendi önlemini almaya çalışsa da aniden oluşabilecek ve ön görülmeyen doğal riskler kontrol altına alınamayan risklerdir. Bu sebeple, gelişmiş ülkeler uyguladıkları farklı korumacılık politikaları, "Risk Yönetim Programları" ve bu programlar içinde önemli bir yer alan; "Tarım Sigortaları Uygulamaları" ile risk paylaşımını ve transferlerini uygulamaktadırlar. Ülkemizde de tarım sektörünü tehdit eden risklerin güvence altına alınabilmesi amacıyla bir sigorta mekanizmasının devreye sokulması düşünülmüş ve bu amaçla 5363 Sayılı "Tarım Sigortaları Kanunu" 14/06/2005 tarihinde çıkarılmış, Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM) kurulmuştur. Tarım sigortası, tarım kapsamında hayvanlarda ve ürünlerde meydana gelen bir hasar olması durumunda zararların karşılanacağı güvenini veren bir mekanizmadır (Altınözü 2007). Bitkisel ürün sigortası ve hayvan hayat sigortası uygulamaları 1 Haziran 2006 tarihi itibariyle başlatılmıştır. Türkiye'de 2020 yılı itibariyle sigorta uygulamaları ile oluşturulan sigorta bedeli tutarı 83.1 milyar lira olurken, bu miktarın

yaklaşık %26,2'si büyükbaş hayvan hayat sigortasıdır. Aynı yıl sonuçlarına göre Türkiye'de yapılan 2.2 milyon adet poliçenin %8,1'i büyükbaş hayvan hayat sigortasına ait olup büyükbaş hayvan hayat sigortası için ödenen hasar miktarı toplam hasarın (1.4 milyar TL) %25,5'i düzeyindedir. Erzurum ilinde ise toplam büyükbaş hayvan varlığının %2,8'i sigortalıdır (Anonim 2020a).

Büyükbaş Hayvan Hayat Sigortası

Tarım ve Orman Bakanlığı sistemlerine kayıtlı olan süt ve erkek besi sığırları ile mandalar, yapılacak risk değerlendirmesi sonrasında, sigortaya kabul edilir.

- Her türlü hayvan hastalıkları ve gebelik, doğum veya cerrahi müdahale,
- Her türlü kaza, vahşi hayvan saldırısı, yılan ve böcek sokması,
- Zehirli çayır otları ve yeme bağlı zehirlenmeler,
- Her türlü doğal afetler ve güneş çarpması,
- Yangın ve infilak,

Dolayı ortaya çıkan ölümler, zorunlu kesimler, yavru ölümü ve yavru atma sonucu sigorta yaptıran işletmenin uğradığı maddi zararlar doğrultusunda sigorta kapsamındadır.

a) İsteğe bağlı olarak ve ek prim alınması şartıyla; şap hastalığından kaynaklanan ölümler, yavru ölümü ve yavru atma, zorunlu kesimler sonucu sigortalının uğrayacağı maddi zararlar (Dar Kapsamlı tarifede ve aşılı ari bölge olan; Çanakkale ve İstanbul'un Avrupa yakasıda kalan ilçeleri, Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerinde şap hastalığı teminatı verilmez),

b) Poliçede belirtilen sigortalı yerde; hırsızlıktan dolayı sigorta teminatı altındaki hayvanlarda ortaya çıkan zararlar ve kayıplar (Dar kapsamlı tarifede, işletmelerde yer alan sigorta yaptırılabilir özellikteki tüm hayvanların sigortalanması şartıyla hırsızlığa teşebbüs veya hırsızlıktan dolayı sigortalı hayvanlarda oluşan zararlar sigorta kapsamına alınmaktadır.)

c) Terör eylemlerinden dolayı meydana gelen zararların en aza indirilmesi amacıyla yapılan mecburi kesimler, yavru atma ve yavru ölümleri sonucunda sigortalının uğrayacağı maddi zararlar,

d)Grev, lokavt veya halk hareketleri anında meydana gelen olayları üzerine yapılan müdahaleler sonucunda, sigortalının uğrayacağı maddi zararlar teminat kapsamına alınabilmektedir.

Yetiştiriciler; Tarım Sigortaları Havuzuna (TARSİM) bağlı sigorta şirketlerine, Tarım ve Orman Bakanlığı sistemlerine kayıtlı hayvanlarını sigorta yaptırmak üzere başvurur. Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM), sigorta yaptıranın bildirimi üzerine hazırlanan önbilgi formunun sisteme kaydının yapılması ile risk inceleme organizasyonu başlatılmış olur. Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM) aracılığıyla yaptırılan risk incelemesi sonrasında Genel Şartlar, Talimatlar ve Tarife çerçevesinde sistemde poliçeye göre sıralanır (TARSİM 2021).

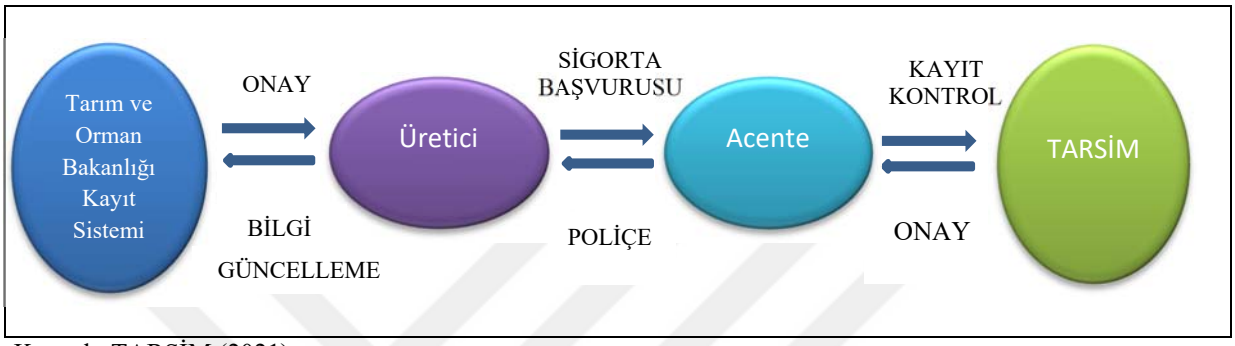

Kaynak: TARSİM (2021)

Şekil 1. Büyükbaş Hayvancılık Hayat Sigortası Poliçeleşme Süreci

Genel olarak Türkiye'de özelde ise Erzurum ilinde yapılan poliçe sayısı henüz istenen düzeye ulaşamamıştır. Çiftçilerin sigorta yaptırma düzeyinin artırılması, gıda arzının garanti altına alınması ve piyasa fiyatlarındaki oynaklığın giderilmesi açısından önemlidir. Bu çalışmada, büyükbaş hayvancılık faaliyetinde bulunan çiftçilerin sigorta yaptırmalarının en önemli belirleyicilerinden olan büyükbaş hayvan hayat sigortası ödeme istekliliğinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

- Erzurum ili Pasinler ilçesinde faaliyette bulunan büyükbaş hayvancılık işletmelerinin sosyo-ekonomik özelliklerinin belirlenmesi,
- Pasinler ilçesi büyükbaş hayvancılık işletmelerinin sigorta ödeme istekliliğinin belirlenmesi,
- Büyükbaş hayvancılık işletmelerinin sigorta ödeme istekliliğini etkileyen faktörlerin belirlenmesi,
- Pasinler örneğinden hareketle büyükbaş hayvancılık işletmelerinin sigorta yaptırma eğiliminin artırılması için öneriler geliştirilmesidir.

Araştırma Kapsamı

Erzurum ili Pasinler ilçesinde bulunan büyükbaş hayvancılık işletmelerinde çiftçilerin sigorta yaptırma istekliliğinin belirlenmesi araştırma kapsamını oluşturmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde araştırmayla alakalı literatür kaynakları verilmiştir. Üçüncü bölümünde araştırmaya ilişkin materyal ve yöntem, dördüncü bölümde ise anket verileri analiz edilip değerlendirilerek araştırma bulguları ortaya konulmuş ve literatür kaynakları ile tartışılmıştır. Son olarak beşinci bölümde ise sonuçlar belirlenmiş ve çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

LİTERATÜR TARAMASI

Yapılan bu çalışmada konuyla ilgili olarak daha önce yapılan çalışmalardan bazıları kronolojik sıraya göre aşağıda özetlenmiştir.

Shın *et al*. (1992) "Consumer Willingness to Pay for Safer Food Products" adlı makale çalışmasında, tüketicilerin güvenli gıda ürünleri için ödeme istekliliği araştırılmıştır. Gıda kaynaklı oluşan hastalıklar göz ardı edilmesinden dolayı enfeksiyonun bulaşmış olduğu her gıda için Salmonella bakterilerinden kaynaklanan hastalıkları ortadan kaldırmak için 55 sent ve Trichinella spiralis bakterisinden kaynaklanan gıda hastalıklarını ortadan kaldırmak için 81 sent ödemeye istekli oldukları belirlenmiştir.

Gökçe (1996) "Hayvancılıkta Sigorta Uygulamaları ve Bu Uygulamalarda Devletin Rolü" adlı çalışmada, yeryüzünde bütün canlılar gibi hayvanların hayatlarının da çeşitli dönemlerde çeşitli riskler tarafından etkilendiğini bu etkilerin hayvanların hayatlarına yönelik olabileceği gibi ürünlerine yönelikte olacağını belirtmiştir. Nerede, ne zaman ve ne şekilde olacağı belli olmayan risklere karşı hayvanların belli bir güvenlik sistemi içerisine alınması gerektiği vurgulanmıştır. Böylece insanlar için yetiştirilmeleri bir mecburiyet olan hayvanların değersiz kaldığı durumlarda sahiplerinin veya üreticilerin zararları en aza indirilmiş olacağını yurdumuzda hayvanların sigortalanmasına ilk defa 1960 yılında başladığını belirtmiştir.

İspir (1999) "Aşağı Ceyhan Ovasında Tarım Sigortası Uygulamaları ve Sorunları" adlı araştırmasında, ülkemizde tarım sektörünün sağlıklı bir şekilde gelişmesine önemli katkılar sağlayabilecek tarım sigortalarının yaygınlaştırılması ve geliştirilmesinde var olan problemleri belirlemek ve çözüm önerileri bulmak amacıyla yapılmıştır. Sigorta yaptıran 60 ve yaptırmayan 60 işletme sahibiyle yüz yüze görüşülüp anket çalışması yapılmıştır. Çiftçilerin sosyo-ekonomik durumları ve ekim yaptıkları araziler araştırılmış, tarım sigortası konusundaki yaklaşım ve davranışları ile tarım sigortası konusunda eksik gördükleri yerler belirlenmiş, konunun anlaşılması ve yaygınlaştırılması için görüşleri alınmıştır.

Başarır (2003) "Pazarı Olmayan Varlıklara Yönelik Bir Kıymetlendirme Metodu: Ödeme İstekliliği" adlı makale çalışmasında, pazar dışı kıymetlendirme yöntemleriyle ilgili son kuramlar anlatılmaktadır. "Kabullenme İsteği" ve "Ödeme İsteği" tutumları ayrıntılı biçimde ifade edilmiştir. Bu modellerde kullanılan testler kısadan anlatılmıştır. Bu model ABD Louisiana'da bulunan Tensas Nehri havzasında ormana dönüştürülen sulak alanlarda

uygulanmıştır. Araştırma sonucunda ise hane halkının ortalama ödeyebilme isteği 44 dolar olarak tespit edilmiştir.

Birinci vd (2004) "Erzurum Merkez İlçe Köylerindeki Çiftçilerin Tarım Sigortası İle İlgili Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma" adlı çalışmasında, tarım sektöründeki üreticilerin, doğal afetleri kendi çabalarıyla engelleyebilmeleri mümkün olmadığı belirlenmiştir. Bu nedenle risk ve belirsizlikleri, üretimi tehdit eden olayları ortadan kaldırmanın en uygun yolunun tarım sigortası olduğunu ve çiftçilere benimsetilmesi gerektiğini belirtmiştir. Erzurum merkez ilçeye bağlı 16 köyde yapılan 150 anket çalışması yapılmış ve tarım sigortası hakkında genel eğitim seviyesinin artırılması, çiftçilerin yeterince bilgilendirilmesinin ve yaşam standartlarının iyileştirilmesinin tarım sigortasına eğilimin artacağı sonucuna varılmıştır.

Güngör (2006) "Türkiye'de Tarım Sigortası Uygulamaları ve Devlet Destekli Tarım Sigortası" adlı çalışmasında, tarım sigortalarının tarım kesiminin gelir istikrarsızlığının minimum seviyeye indirilmesine, sigorta sektöründe yeni fonların oluşmasına, ekonominin de gelişmesine katkı sağlayacağını söylemiştir. Türkiye'de devlet destekli tarım sigortası uygulamasına geçildiğini üreticilerin bu sisteme dâhil olması halinde, doğal afetlerin yönetilebilir risklere dönüşebileceği tarım sektörünün de sürdürülebilirliğini teminat altına alınacağı düşünülmüştür. Çalışmada doğal risklerin, ekonomi ve tarımın üzerindeki olumsuz tesirlerini risk yönetim sistemlerinin geliştirilmesi ve risklerin transfer edilmesi ile hafifleyebileceğini bu yöntemlerle tarım kesiminin gelir istikrarının sağlanabileceğini ve dolayısıyla tarım sektörünün ülke ekonomisine katkısının artacağını belirtmiştir.

Akçaöz vd (2006) "Antalya İlinde Üretimde Risk Yönetimi ve Tarım Sigortası Uygulamaları" adlı çalışmasında, Antalya ilinde çiftçilerin risk davranışlarına göre tarım sigortası ile ilgili tutumları incelenmiştir. Antalya ilinin Merkez, Serik, Manavgat ilçelerine bağlı köylerde 143 çiftçi ile yüz yüze yapılan görüşmelerde elde edilen bilgiler kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, işletmelerin %77,6'sının düzgün bir şekilde tarım sigortası yaptırdığını belirtmiştir. Tarım sigortası yaptırmama nedenlerinden; işletmelerin gelir yetersizliği, zarar ödemelerindeki düzensizlikler ve prim yüksekliği en önemli nedenler arasında verilmiştir.

Bariş (2007) "Türkiye'de ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Risk Yönetimi ve Tarım Sigortalarının AB'ye Uyumu Açısından Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında, Türkiye'de tarım sektörünü tehdit eden risklere karşı tarım sigortalarının önemi ve gereği vurgulanmıştır. Türkiye'de tarım kesiminde mevcut sigorta uygulamaları yeni Tarım Sigortaları Yasası ve AB

ülkelerinde uygulanan tarım sigortaları incelenerek Türkiye'de ki tarım sigortalarını geliştirmek için alınması gereken önlemler tespit edilmesi incelenmiştir.

Feng-li *et al*. (2009) "Analysis of the Factors Affecting the Farmers' Willingness to Pay for Agricultural Insurance Based on the Surveying of the Cow and Apple Insurance in Shanxi Province" adlı makale çalışmasında, hayvan ve elma sigortasının önceden birlikte uygulandığını ve son yıllarda artık birlikte uygulanmadığını belirtmiştir. Elma üreten ve inek yetiştiren 239 çiftçiyle yüz yüze anket çalışması yapılmıştır. Ödeme istekliliğinin belirlenmesinde verilerin analizinde regresyon modeli kullanılmıştır. Ödeme istekliliğini prim fiyatları, çiftçi gelirlerinin etkilediği belirlenmiştir.

Çekici (2009) "Küresel Isınma ve İklim Değişikliğinin Türkiye'de Tarım Sigortalarına Etkisi" adlı makalesinde, küresel ısınmaya bağlı iklim değişikliğinden kaynaklanan hava olaylarından dolayı gıda ve su miktarlarında ciddi kayıplar yaşandığını belirtmiştir. Bunları önlemek için tarım sektörünün desteklenmesini, risklere karşı çiftçileri tarım sigortası ile güvence altına alınması gerektiğini vurgulamıştır. Çalışmada 1986-2007 seneleri arasında tarım sigortası prim tutarlarından oluşan zaman serisi incelenmiştir.

Yavuz (2010) "Polatlı İlçesinde Üreticilerin Tarım Sigortası Yaptırmaya Karar Verme Sürecinde Etkili Olan Faktörlerin Analizi" adlı çalışmasında, Ankara ili Polatlı ilçesinde üreticilerin tarım sigortası yaptırmaya karar vermede etkili olan faktörlerin belirlenmesi sağlanmıştır. Çalışma tarım sigortasının yoğun olarak yapıldığı 20 köyde 157 üretici ile yüz yüze anket yapılmıştır. Araştırma sonucunda bireysel niteliklerden kredi kullanımı ve tarım dışı gelirin, işletme özelliklerinden hayvan varlığının ve şeker pancarı ekim alanının tarım sigortası yaptırmaya karar vermede etkili olan faktörler olduğunu belirtilmiştir. Ayrıca tarım sigortası yaptırılırken ödenen devlet prim desteği karar vermede etkili olduğu vurgulanmıştır.

İkikat Tümer (2011) "Hayvancılık İşletmelerinde Süt Maliyetine Etki Eden Faktörlerin Analizi: Tokat İli Örneği" adlı araştırmada, Tokat ili Turhal ilçesinde süt sığırcılığı işletmelerinde maliyeti etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada 50 büyükbaş hayvan hayat sigortası yaptıran ve 50 büyükbaş hayvan hayat sigortası yaptırmayan olmak üzere toplam 100 işletme incelenmiştir. Sonuç olarak yapılan analizlerde hayvan hayat sigortası yaptıran işletmelerde süt maliyetinin 0,08 TL/lt azalacağı tespit edilmiştir.

Yekan (2012) "Türkiye'de Tarım Sigortası Uygulamasının Analizi" adlı çalışmasında, tarımın önemini, tarımın ekonomide ağırlıklı sektörlerden birisinin olduğunu ülkeler açısından büyük öneme sahip olduğunu ve devletler tarafından desteklenerek toplumun ihtiyaçlarının giderilmesini, sanayi sektöründe hammadde sağlanmasında katkıda bulunmasını vurgulamıştır. Tarım faaliyetlerinde olumsuz hallerinde önemli zararlar ve kayıplar

yaşandığını belirtmiştir. Bu nedenle tarımı sigorta kapsamı altına almak gayet mantıklı olduğu ifade edilmiştir. Türkiye'de 2005 yılından itibaren yeni tarım sigortaları kanunu yürürlüğü girdikten sonra tarım sigortaları konusunda büyük başarılar kazanıldığını belirtilmiştir. Devlet prim desteği uygulaması ile çiftçileri tarımsal faaliyetlerini sigortalanması konusunda teşvik edildiği belirlenmiştir.

Xiu, F *et al*. (2012) "Farmers' Willingness to Pay for Cow Insurance in Shaanxi Province, China" adlı makale çalışmasında, çiftçilerin inek sigortası için ödeme yapma istekleri araştırılmıştır. Hayvancılık işletmelerinde hane sakinlerinin refahını ve gelir düzenini etkileyen potansiyel risk, diğer tarımsal üreticilere göre daha yüksektir. Çin'de tarım sigortası yavaş gelişmekte olduğu için çiftçilerin inek sigortası için katılımlarını etkileyen faktörleri ve ödemeye istekli (WTP) oldukları prim miktarını analiz etmişlerdir. Sonuç olarak politikacılar, sigorta primlerinin devlet tarafından desteklemesini, çiftçilerin ölçeklerini büyütmesini ve devlet tarafından sigorta priminin mümkün olduğunca düşük bir seviyeye indirilerek teşvik edilmesi gerektiği savunulmuştur.

Khan (2013) "Willingness to Pay for Cattle and Buffalo Insurance: An Analysis of Dairy Farmers in Central India" adlı makale çalışmasında, Hindistan'da gelişmemiş olan tarım sigortası ele alınmıştır. Çalışmada hayvancılık sigortası yaptırmak isteyen üreticilerin ödemeye razı oldukları prim fiyatlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, 120 sığır ve manda çiftçisiyle anket yapılmıştır. Çiftçilere koşullu değerlendirme senaryoları kurulmuştur. Sonuç olarak büyükbaş hayvancılık deneyimi daha fazla olan üreticilerin sigorta yaptırmaya daha istekli olduğu, düşük eğitim seviyesinin sigorta ödeme istekliliğini olumsuz etkilediği belirlenmiştir.

Liesivaara *et al*. (2014) "Willingness to Pay for Agricultural Crop Insurance in the Northern EU" adlı makale çalışmasında, Kuzey AB'de ürün sigortası yaptırma durumu ve ödeme istekliliği (WTP) araştırılmıştır. Finlandiya'da ürün sigortasına yönelik talep durumu belirlenmiş, ekilen arazileri olan çiftliklerin ve genç çiftçilerin daha çok talep ettiği belirlenmiştir.

Maloma *et al*. (2014) "Factors that Determine the Stated Willingness to Pay for Air Pollution: A Case of Bophelong Township" adlı makale çalışmasında, temel amaç koşullu değerlendirme yöntemi (CVM) kullanarak Güney Amerika'da düşük gelirli yerleşim yerlerinde hava kalitesinin iyileştirilmesine yönelik ödeme yapma istekliliğini ölçmektir. Koşullu değerlendirme yöntemi piyasa değeri olmayan mallara değer biçmek için kullanılır. Ödeme istekliliğinin gelir ve istihdam durumu pozitif ilişki olduğu belirlenmiştir. Çalışan kadınların erkek çalışanlara göre pozitif WTP'ye sahip olma durumlarının daha yüksek

olduğu bulunmuştur. Ayrıca hane halkında kişi sayısının fazla olmasının da ödeme istekliliği ile negatif ilişki olduğu belirlenmiştir.

Kajale *et al*. (2015) "Willingness to Pay for Golden Rice in India: A Contingent Valuation Method Analysis" adlı makale çalışmasında, Hindistan'da altın pirinç için ödeme istekliliği durumu araştırılmıştır. Araştırmada çift sınırlı koşullu değerleme metodu kullanarak kişilerin altın pirince ödeme istekliliği öngörülmeye çalışılmıştır. %4 fiyat primi ödemeye istekli olunduğu tahmin edilmiştir. Tüketicilerin %85'inin altın pirinç almak için herhangi bir fiyat indiriminin olmasını beklemediğinin, bu kişilerden %55' inin ise altın pirincin normal pirinçle aynı fiyatta olursa ödemeye istekli olduğu belirlenmiştir. Araştırmalar sonucunda sağlık ve gıda güvenliğinin ödeme istekliliğini olumlu yönde etkilediğini, nüfus değişkenlerinin ve risklerin ise ödeme istekliliği üzerinde hiçbir etkisi olmadığı belirlenmiştir.

Ghazanfar *et al*. (2015) "Farmers' Request to Pay for Product Insurance in Pakistan" adlı makale çalışmasında, çiftçilerin ürün sigortası yaptırmasını etkileyen faktörler ve ödeme istekleri araştırılmıştır. Verilerin analiz edilmesinde Koşullu Değerlendirme Yöntemi (CVM) ve Heckman seçim modeli kullanılmıştır. Ürün sigortasını yaptırmayı etkileyen faktörler çiftlik geliri ve toprak sahibi olma durumu iken ödeme istekliliği etkileyen faktörler ise arazi sahibi olma durumu, kayıp deneyimi, çiftlik geliri, kredi, arazi kıdem ve beklenen verim olarak belirlenmiştir.

Sezgin vd (2016) "Tarımsal Danışmanlık Hizmeti İçin Ödeme İstekliliğini Etkileyen Faktörlerin Analizi: Erzincan İli Örneği" adlı makale çalışmasında, Erzincan ilinde bulunan 110 çiftçiyle yüz yüze yapılan anket çalışmasında veriler R paket programında Double Bounded Logit/Probit Model kullanılıp analiz yapılmıştır. Çalışma sonucunda ise üreticilerin tarımsal danışmanlık hizmeti için yıllık ödeme istekliliğini sosyal güvence, tarım dışı gelirin olması ve kazançlarını artırmayı amaçlama durumlarının olumlu yönde etkilediği, teklif miktarının ve yaşın ise olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Tarımda nüfusun gençleştirilmesi için uygulanacak destekleme politikaları önemli bir yer tuttuğunu vurgulanmıştır.

Banna *et al*. (2016) "Financing an Efficient Adaptation Programme to Climate Change: A Contingent Valuation Method Tested in Malaysia" adlı makale çalışmasında, Malezya'da meydana gelen iklim değişikliklerine karşı bir koruma programı için ödeme istekliliği araştırılmıştır. Çiftçilerle yapılan anket çalışmalarında nüfus özelliklerinin ödeme istekliliğini etkilediği belirlenmiştir. %74 oranının ise koruma programı için ödeme yapmaya istekli olduğu belirlenmiştir.

Kipkemio (2016) "Türkiye'nin Samsun İli Çarşamba İlçesinde Çiftçilerin Tarım Sigortası Yaptırmaya Karşı Tutumları ve Ödeme İstekliliği" adlı bu çalışmasında, tesadüfi

olarak seçilmiş 42 çiftçiyle anket yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, inceleme alanında tarım sigortası satın alma istekliliğinin istenen düzeyde olmadığı tespit edilmiştir. Çiftçilerin tarım sigortası yaptırmamalarının en önemli sebebinin sigorta poliçelerinin kapsamının dar olmasının olduğu saptanmıştır. Sigorta poliçesinin anlaşılmaması, sigorta hakkında bilgi eksikliği, yüksek prim fiyatı, çiftçilerin sınırlı tarım arazisi varlığı ve tazminat için uzun bekleme süresi, güven eksikliği tarım sigortasının yaygınlaştırılmasını engelleyen faktörler olduğunu belirtilmiştir. Çiftçilere tarım sigortası konusunda yayım hizmetlerinin verilmesi, tarım sigortasının yaygınlaştırılmasını hızlandıracağını belirlenmiştir.

Manja *et al*. (2016) "Determinants of Farmers' Willingness to Pay for Subsidised Farm Inputs in Malawi" adlı makale çalışmasında, çiftçilerin sübvansiyonlu çiftlik giderleri için ödeme isteklilikleri araştırılmıştır. Desteklenen gübreler için ortalama ödeme istekliliğini (WTP) bulmak için standart tobit modeli kullanılmıştır. Küçük ölçekli çiftçilerin Çiftlik Girdisi Sübvansiyon Programında (FISP) daha fazla kazanç için daha fazla ödeme yapmaya istekli oldukları ortaya koyulmuştur. WTP'nin en önemli faktörleri arasında arazi mülkiyeti, gıda güvenliği ve çiftlik büyüklüğü olarak belirlenmiştir.

Yazgu (2017) "Türkiye'de Tarım Sigortası Uygulamaları, Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar ve Alternatif Model Arayışı" adlı çalışmasında, 92 üretici ile yaptığı anketlerden alınan veriler analiz edilerek üreticilerin sigortalı olma hususlarını etkileyen değişkenlerin belirlenmesi incelenmiştir. Bu konuda karşılaşılan sorunların, bilirkişilerin yeterince bilgiye sahip olmamalarından kaynaklanan hasar tespitini doğru yapamamaları, nezaketsiz davranışları ve sigorta prim bedellerinin fazla olması olarak belirtmiştir. Araştırma sonucunda tarım sigortasına alternatif olarak gelir sigortası modeli ortaya koymuştur. Verilen desteklerin artırılması sigorta yaptırma oranı artıracağını belirlenmiştir.

Morales *et al*. (2017) "Branding Fresh Food: Who is Willing to Pay More for Beef ?" adlı makale çalışmasında, marketlerde satılan sığır etinin objektif olarak sunulmadığı için kalitesinde kişilerin kararsız kaldığı belirtilmiştir. Kaliteli sığır eti için ödeme istekliliği için tüketicilerle yapılan yüz yüze anket çalışmasında veriler negatif binom modelleri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda ise uygulanan indirimlerin yüksek kaliteli sığır etinin ödeme istekliliğini etkilediği belirlenmiştir.

Fahad (2018) "Evaluation of Pakistani Farmers' Willingness to Pay for Crop Insurance Using Contingent Valuation Method: The Case of Khyber Pakhtunkhwa Province" adlı makale çalışmasında, Pakistan'da tarımın genellikle doğal risklerden olan sel baskınlarının olduğu bölgelerde yapıldığı belirtilmiştir. Yüz yüze yapılan anketlerde sigorta ödeme istekliliği araştırılmıştır. Koşullu değerlendirme yöntemi kullanılarak sigorta yaptırma

şekilleri için üreticiye tercihler sunulmuştur. Çalışmanın sonucunda %30'unun riskleri önemsediğinin ve mahsul sigortası yaptırmayı gerekli buldukları belirlenmiştir. Ayrıca çiftçilere gelecekte oluşabilecek iklim değişiklikleri ve oluşacak riskler için bilgilendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Zhu *et al*. (2018) "Consumer Preference and Willingness to Pay for Tomato Juice" adlı makale çalışmasında, son yıllarda domates suyunun tüketiminin arttığı ama tüketen kişilerle alakalı pek bir şey bilinmediği belirlenmiştir. Çalışmada ülke genelinde yüz yüze anket çalışması yapılmıştır. Tüketicilerin domates suyu tüketimindeki tutumları ve iyi ürünler için ödeme yapma istekliliği belirlenmeye çalışılmıştır.

Tekin (2019) "Denizli İli Çivril İlçesinde Elma Üretimi Tarım İşletmelerinde Tarım Sigortası Uygulamalarının Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında tarım sigortası yaptıran (72), tarım sigortası yaptırmayan (72) toplam 144 üretici ile yüz yüze anket görüşmesi yapılmıştır. Sigorta yaptıran ve yaptırmayan işletmelerin sosyo-demografik özellikleri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda sigorta yaptıran üreticilerin daha geniş arazilere sahip oldukları için aile ekonomilerini güvence altına almak için sigorta yaptırdıkları anlaşılmıştır. Sigorta yaptırmayan üreticilerin ise gelirlerinin kısıtlı olması ve küçük parçalı arazilere sahip olduklarından dolayı yaptırmadıkları belirlenmiştir.

Asamoah *et al*. (2019) "Livestock Farmers' Willingness to Pay for Cattle Insurance in the Northern Region of Ghana" adlı bu çalışmasında, Gana'daki çiftçiler için büyük geçim kaynağı olan hayvancılığın önemine vurgulanmıştır. Üreticilerin gelirlerini etkileyecek risklerle karşı karşıya olduğu belirtilmiştir. Bunlar genellikle iklim ve iklim değişikliklerinden kaynaklanan riskler olduğunu bu sebeplerden dolayı hayvanların hayatları garanti altına alınıp sigorta yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Kuzey Gana bölgesinde bulunan 227 çiftçiyle yüz yüze anket çalışması yapılmış, verilerin analizinde çift engel modeli kullanılmış olup sigorta prim bedelinin ödemeyi etkileyen faktörler ve ödemek istedikleri prim tutarları belirlenmiştir. Koşullu değerlendirme metodunun kullanılınca sığır üreticilerinin ödemeye razı oldukları ortalama prim fiyatı 115,23 Gana Sedisi olarak belirlenmiştir. Üreticinin tecrübesi, yaşı, ödeme istekliliğini olumlu etkilediğini, krediye erişim ise ödeme istekliliği olumsuz etkilediği ortaya koyulmuştur.

Uzundumlu vd (2019) "Erzurum İlinde İçme Suyu İçin Ödeme İstekliliği Üzerine Etkili Olan Faktörlerin Belirlenmesi" adlı makale çalışmasında, amaç toplumun daha hijyenik ve güvenli su tüketimi için ödemeye istekli oldukları fiyatı belirlemektir. Bu araştırmada hanelerin %65,7'sinin 1 litre belediye suyu için 50-80 kuruş ödemeye istekli olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak hanelerde birey sayısının artması, eğitim durumunun azalması ve

tüketicilere önerilen ödeme fiyatı arttıkça tüketicilerin içme suyu ödeme isteği azalmaktadır. Meyve suyu tüketimi ise ödeme istekliliğini artırmaktadır. Haneler daha sağlıklı su içmek için su faturasının 3,2 katına kadar ödemeyi kabul ettikleri belirlenmiştir.

Budhathoki *et al*. (2019) "Farmers' Interest and Willingness to Pay for Index Based Crop Insurance in the Lowlands of Nepal" adlı çalışmasında, hava olaylarından kaynaklanan risklerin olması üretimi olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Bu durumda zararlardan meydana gelen kayıpları önlemek, ürünlerin güvence altına alınması için primlerin %75'inin Nepal hükümeti tarafından desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Çiftçilerin %84'ünün ürün bazlı sigorta yaptırmak istedikleri tespit edilmiştir. Üreticilerin buğday ve pirinç primleri için 29,52 USD, çeltik primi için ise 42,42 USD ödemeye istekli oldukları belirlenmiştir.

Özgür (2019) "Türkiye'de Tarım Sektörü Sigorta Sistemi: Problem ve Çözüm Önerileri" adlı makale çalışmasında, amaç Türkiye'de çiftçilerin tarım sigortası yaptırmadaki durumlarını etkileyen faktörleri belirlemek ve karşılaştıkları sorunlara karşı çözüm önerileri belirlemektir. Araştırma sonucunda tarımsal üreticilerin tarım sigortası yaptırmamasındaki nedenleri, sigorta primlerinin yüksekliği ve çiftçinin mevzuyla ilgili bilgi eksikliği olduğunu belirlenmiştir.

Nalinci (2019) "Amasya İlindeki Üreticilerin Riske Karşı Tutumları ve Tarım Sigortası Karar Sürecinde Etkili Olan Faktörlerin Analizi" adlı makale çalışmasında, Amasya ilinde tarım sigortası yaptırmadaki etkili olan faktörleri belirlemeyi amaçlanmıştır. 384 üreticiyle anket çalışması yapılmış verilerin analizinde lojistik regresyon yöntemi kullanılmıştır. Gelirin, yeniliklere karşı tutumun, radyo dinlemenin ve gazete okumanın tarım sigortası yaptırmada pozitif yönde etkilediği görülmüştür.

Shrestha *et al*. (2019) "Consumer Willingness to Pay for Organic Farm Products: A Case Study for the City of Banke, Nepalgunj" adlı makale çalışmasında, Nepalgunj şehrinin tüketicilerin organik tarım ürünleri için ödeme yapma istekliliği araştırılmıştır. 200 kişiyle yapılan yüz yüze anket çalışmasında katılan kişilerin 114'ü fiyat primi ve ek maliyet ödemeye istekli oldukları belirlenmiştir. On sosyoekonomik değişkenden yedi tanesinin ödeme istekliliğini etkileyen faktörler olduğu belirlenmiştir. Tüketicilerin sağlık bilincinin ve gelir düzeyinin fazla olması önemli olan iki faktör olduğu bu sebeple organik tarım ürünleri makul fiyatla arz edilebilmesi için bir yol bulunması gerektiği belirtilmiştir.

Fan (2019) "Willingness to Pay, Quality Perception, and Local Foods: The Case of Broccoli" adlı bu makale çalışmasında, tüketicilerin yerli ürünler için ödeme istekliliği araştırılmıştır. Çalışmanın temel amacı yerli ürünleri daha kaliteli bulan tüketicilerin yerli ürünlere ödeme istekliliğini belirlenmeye çalışılmıştır. Üç brokoli çeşidi kullanarak

tüketicinin kalite algısı değerlendirilmiştir. Sonuç olarak ürün kalitesinin tüketicilerin körü körüne değerlendirdiğini, iki yerli brokoli çeşidinin tat ve görünüş olarak kaliteli bulmadıkları ortaya çıkmıştır. Fakat bu ürünler için daha düşük prim ödemelerine razı oldukları belirlenmiştir.

Tufan (2020) "Kooperatifçilik ve Tarım Sigortası Türkiye Tarım Kredi Kooperatiflerinin Tarım Sigortası Hizmetlerinin Değerlendirilmesi: Aydın İlinde Bir Uygulama" adlı çalışmasında, Aydın ilinde 87 tarım kredi kooperatifi personeliyle yapılan yüz yüze görüşmede, üreticilerin tarım sigortası hakkında belli bir düzeyde bilgili olduklarını %14 kısmı üreticilerinin de bilgi noksanlığı olduğu belirlenmiştir. Bunların dışında % 39 kısmın herhangi bir zararın olacağına inanmayan umursamaz kaderci insanların olduğunu bundan dolayı tarım sigortasının gelişemediğinin sebepleri arasında yer aldığı vurgulanmıştır. Sigorta primlerinin yüksek olması ve üreticilerin düşük gelirli olması tarım sigortası hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları sigorta yaptırmayı engelleyen durumlar arasında gösterilmiştir.

Olum *et al*. (2020) "Farmers' Adoption of Agricultural Innovations: A Systematic Review on Willingness to Pay Studies" adlı makale çalışmasında, düzenli olarak üreticilerin genel olarak tarımsal yenilikleri kabullenilmesi analiz edilmiştir. Uygulanan metodlar ve istatistiksel modeller ödeme istekliliğini belirlemiştir.

Dunne *et al*. (2020) "UK Consumers Willingness to Pay for Laying Hen Welfare" adlı makale çalışmasında, tüketicilerin yumurta tavuğu refahı için ödeme yapma istekliliği araştırılmıştır. Ayrık seçim yöntemi kullanarak çevrimiçi anketler yapılmıştır. İngiltere'de tüketiciler, ödeme istekliliğinde bir düşüşle daha yüksek tavuk refahına sahip olacaklarını belirtilmiştir. Verileri analiz etmek için karma logit regresyon modeli kullanılan bu çalışmada, tüketicilerin zararlı tüy gagalama ve gaga kırpma gibi uygulamalı niteliklerin ödeme istekliliğini azalttığını belirlenmiştir.

Akgün (2021) "Türkiye'de Tarım Sigortaları ve Tarımsal Risk Alanında Yapılan Araştırmaların Kurumsal Analizi" adlı makale çalışmasında, 1994-2020 yılları arasında Türkiye'de tarım sigortaları ve tarımsal risk konuları üzerine yapılmış makaleler, yüksek lisans ve doktora tezlerinin bibliyografik incelemesi yer almaktadır.

Islam *et al*. (2021) "Factors Affecting Farmers' Willingness to Adopt Crop Insurance to Manage Disaster Risk: Evidence From Bangladesh" adlı makale çalışmasında, çiftçilerin afet riskini yönetmek için mahsul sigortası benimseme isteklerini etkileyen faktörler araştırılmıştır. Bangladeş'te ki büyük geçim kaynağı olan tarım, iklim değişiklerinden ve iklime bağlı olarak gerçekleşen afetlerden etkilenmekte ve tüm ülkenin gıda güvenliğini tehdit

ettiği vurgulanmıştır. Mahsul sigortası risk yönetim aracı olarak önerilmiş fakat uzman eksiklikleri, çiftçilerin istekliliği ve en önemlisi devlet destekli politikaların eksikliği nedeniyle uygulama alanı bulamamıştır. Araştırmada genel amaç çiftçilerin mahsul sigortası almalarını etkileyen durumları belirlemektir. Bağımlı değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek için logit modeli kullanılmıştır. Sonuç olarak ise yaş, çiftçilik tecrübesi, çiftçilik şekli, risk türü, kredi oranı ve en önemlisi ana nehirden uzaklık durumu ürün sigortası için ödeme istekliliğini etkilediği belirtilmiştir. Devlet desteklerinin olması bu konuda iyileştirmeler olacağını ve çiftçilerin daha yakın bir tutum sergileyeceğini vurgulanmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Materyal

Araştırmanın ana materyalini Erzurum ili Pasinler ilçesine bağlı mahallelerde Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS)'ne kayıtlı büyükbaş hayvancılık işletmeleri ile yüz yüze görüşme şeklinde uygulanan anketlerden elde edilen birincil veriler oluşturmaktadır. Ayrıca, konu ile ilgili yayınlanmış makaleler, raporlar, lisansüstü tez çalışmaları, Tarım ve Orman Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), DAP Bölge Kalkınma İdaresi, Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı gibi ulusal ve uluslararası kurumların yayınlardan ve istatistiklerden elde edilen ikincil verilerden de faydalanılmıştır. Araştırmada kullanılan anket formu, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü'nde geliştirilmiş olan ve geçmiş yıllarda yapılan tez çalışmalarında kullanılan anket formlarından yararlanılarak amaca uygun olarak düzenlenmiştir. Hazırlanan anket formunun, deneme anketi uygulaması (pretest) yapılmak suretiyle hataları belirlenmiş ve düzeltildikten sonra çoğaltılarak uygulanmıştır.

Yapılan anketler çalışma amacına göre altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çiftçi ailesinin özellikleri, ikinci bölümde işletmenin yapısını, üçüncü bölümde tarım sigortası ile ilgili bilgi kaynakları, dördüncü bölümde tarım sigortası yaptıranlar, beşinci bölümde tarım sigortası yaptırmayanlar ve altıncı bölümde ise ödeme istekliliği ile ilgili sorular yer almaktadır. Anket çalışması 01.10.2021 tarihinde başlamış ve 10.11.2021 tarihinde tamamlanmıştır.

Uygulanan toplam anket sayısı 130 olup, anket verilerinin dökümü ve analize elverişli hale getirilmesi Microsoft Excel programında gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi SPSS ve NLOGIT programında yapılmıştır.

Yöntem

Örnekleme

Erzurum ilinde büyükbaş hayvan varlığının %10'unu bünyesinde bulunduran Pasinler İlçesi gayeli olarak belirlenmiştir. Erzurum ili Pasinler ilçesine bağlı köylerde büyükbaş hayvancılık yapan işletmelerin tamamı araştırmanın ana kitlesini oluşturmaktadır. Basit tesadüfi örnekleme yöntemine numune sayısı belirlenmiştir (Çiçek ve Erkan 1996; Kumbasaroğlu ve Dağdemir 2011). Çalışmada ankete katılacak işletme sayısının

belirlenmesinde %90 güven, %10 hata payı ile çalışılmıştır. Anket yapılacak işletme sayısı formül (1)'e göre belirlenmiştir:

$$\frac{N*S^2}{(N-1)*D^2+S^2)} = \frac{2786*2542.18}{2785*\left[\frac{(79.8*0.1)^2}{1.64^2}\right]+2542.18} = 104.03 \ (1)$$

Formülde;

n = Anket yapılacak işletme sayısı,

N = Popülasyondaki işletme sayısı,

S^2 = Popülasyonu oluşturan işletmelerin sahip oldukları arazi büyüklüğünün varyansını,

$D^2 = (d^2 / z^2)$ değeri olup;

d = Örnek ortalamasından müsaade edilen hata miktarını (%10),

z = Hata oranına (%10) göre Standart Normal Dağılım Çizelgesindeki z değerini göstermektedir.

Basit tesadüfi örnekleme metodu formülü ile bulunan 104 anket, anketlerin temsil kabiliyetinin yükseltilmesi amacıyla %25 artırılarak toplam yapılacak anket 130 olarak belirlenmiştir.

Deskriptif Analizler

Çalışmada çiftçilerle yapılan anketler incelenmiş, gerekli yerlerde düzenleme yapılarak sonuçlar tablolar halinde aktarılmıştır. Elde edilen veriler, indeks hesaplamaları ve ağırlık ortalamaları ile çalışmanın amacına yönelik noktalara ulaşmada destekleyici değişkenlere dönüştürülmüştür. Çiftçilerin sosyoekonomik özellikleri ortalamalar ve yüzde ifadelerle ortaya konulmuştur. Araştırmada ele alınan sosyal ve ekonomik değişkenler genel olarak aşağıda sıralanmıştır.

- Hane reisi erkeğin yaş durumu
- Mesleki deneyim
- Ailenin yapısal durumu
- Öğrenim durumu
- Sosyal güvenlik durumu
- İşletmenin arazi varlığı ve mülkiyet durumu
- Arazi parsel sayısı
- Arazi tasarruf şekli
- İşletmenin gelir kaynakları ve miktarı

- Tarımsal desteklerden faydalanma durumu ve miktarı

İstatistik analizler

Çalışmada büyükbaş hayvancılık sigortası ile sosyo-ekonomik değişkenler arasındaki anlamlılık durumunu tespit etmek için Ki-kare Bağımsızlık analizi yapılmıştır. Non-parametrik testlerden olan ki-karenin tercih edilme sebebi, parametrik testlerin normal dağılması ve ana kitle varyanslarının homojen olması gibi varsayımları gerektirmesidir. Ki-kare testi, gruplandırılmış değişkenler arasındaki bağımsızlığı test ettiği için büyükbaş hayvancılık sigortası ve sosyo-ekonomik değişkenler gruplara ayrılmış ve kontenjans tabloları (cross-tabulation) oluşturulmuştur.

Ekonometrik analizler

Ödeme istekliliği analizinde amaç, herhangi bir mal veya hizmete talep oluşturan kişi veya işletmelerin, söz konusu mal veya hizmet için vazgeçecekleri parasal değeri tahmin etmek ve vazgeçilen değerin büyüklüğünü belirleyici faktörleri tespit etmektir. Şartlı Değerleme Yöntemi (CV) ödeme istekliliğinin belirlenmesinde genel olarak kullanılan bir metottur. Şartlı değerleme yönteminin bir gereği olarak, üreticiyle yapılan anketlerde çift-sınırlı sorulara yer verilmiştir.

Ödeme istekliliği için contingent valuation, conjoint analysis, contingent choice ve contingent ranking olarak dört yöntem kullanılmıştır (Haab ve McConnell 2002). Ödeme istekliliğini tahmin etmek için koşullu değerlendirme metodu uygulanmıştır. Uygulanan bu metot ile "Evet-Hayır" şeklinde sorular hazırlanıp, anketler yapılmıştır (Haab ve McConnell 2002; Del Saz-Salazar *et al.* 2016; Sezgin vd 2016).

Anket çalışmasına katılan çiftçilere iki teklif sunulmuştur. Birinci teklif miktarına verilen yanıtlara göre ikinci teklif miktarı belirlenmiştir. Çiftçiler birinci teklife 'evet' demiş ise ödemeyi kabul etmektedir, ardında çiftçilere biraz daha fazla ikinci teklif sunulmuştur. Şayet çiftçiler birinci teklife "Hayır" demişler ise ödemeyi kabul etmemişlerdir ve daha az miktarda ikinci teklif sunulmuştur. Böylelikle çiftçilerin ödemek istedikleri fiyat aralığı belirlenmiştir (Del Saz-Salazar *et al* 2015; Sezgin vd 2016).

$$y_i = \begin{cases} 1 \ if \ WTP_i < B_D \\ 2 \ if \ B_U \leq WTP_i < B_I \\ 3 \ if \ B_I \leq WTP_i < B_P \\ 4 \ if \ WTP_i \geq B_P \end{cases} \quad (1)$$

$$y_i = \propto -\rho\beta_i + \lambda' z_i + \quad , \quad \text{için r i} = 1 \text{ ,……, n} \quad (2)$$

$$\Pr(Y_i = j) = \begin{cases} = \Pr(WTP < B_D) = G\,(\alpha - \rho \mathrm{B}_D\ + \lambda'^{z_i}) = \frac{e^{\alpha - \rho \mathrm{B}_D\ + \lambda' z_i}}{1+e^{\alpha - \rho \mathrm{B}_D\ + \lambda' z_i}} \\ 2\ if\ \ B_U \leq WTP_i < B_I \\ 3\ if\ \ B_I \leq WTP_i < B_P \\ 4\ if\ \ WTP_i \geq B_P \end{cases} \quad (3)$$

(1) (−∞,BL) çiftçiler ödeme istekliliği (WTP)' ile her iki teklifi de onayladığı zaman (hayır, hayır) sunulan daha az olan fiyat teklifinin BL altında olduğu anlamına gelmektedir.

(2) Çiftçilerin WTP' si [BL, BI) birinci teklif fiyat (BI) miktarını geri çevirdiği ancak daha az olan teklif fiyatını (BL) onayladığı zaman az teklifli fiyat (BL) ve birinci teklifli fiyat (BI) arasında ilişki olduğu belirtilmektedir.

(3) [BI, BU) çiftçilerin WTP' si birinci teklif fiyatını (BI) onayladığı ancak daha fazla olan teklif fiyatını (BU) kabul etmediği zaman birinci teklif fiyatından fazla, ikinci teklif fiyatından (BU) düşüktür.

(4) [BU , +∞) çiftçilerin WTP' si her iki teklifin fiyatını onayladığı zaman, daha fazla olan teklif fiyatın üstündedir. Ödeme istekliliğinde (WTP'de) hedef, çiftçilerin ödemek isteyecekleri en yüksek ve en düşük miktarlar belirlemektir. Çift-sınırlı model içeriğinde her bir çiftçiye iki tane fiyat teklif sunulmaktadır. İkinci fiyat teklifi birinci fiyat teklifi miktarına verilen cevaba göre sunulmaktadır. Birinci fiyat teklifine "evet" denilmiş ise birinci fiyat teklifini (BI) ödemeyi istemektedir, sonra çiftçiye daha fazla olan ikinci fiyat teklifi (BU) sunulmaktadır. Eğer çiftçi birinci fiyat teklifine "hayır" demiş ise birinci fiyatı teklifini ödemeyi onaylamaktadır ve sonrasında daha az olan ikinci fiyat teklifi (BL) sunulmaktadır (Sezgin vd 2016).

Araştırmada büyükbaş hayvancılık işletmelerinde tarım sigortası yaptırmak isteyen üreticilerin ödemeye istekli oldukları prim fiyatı miktarı araştırılmıştır. Araştırmada büyükbaş hayvancılık sigortası ödeme istekliliğini etkileyen faktörlerin belirlenmesi için, anketlerde çiftçilere sunulacak tekliflere temel oluşturmak üzere ortalama bir büyükbaş hayvanın yıllık normal tarife için sigorta bedeli olan 100 TL tutarı esas alınmıştır. Bu teklifi 25 TL olarak artırıp ve azaltarak belirlenen 8 fiyat teklifi tesadüfi olarak çiftçilere sunulmuştur. Ardından çiftçilerin aynı fiyatlarla nüfus istatistiklerine, çevresel ve ekonomik özellikleri doğrultusunda ödeme istekliliği tespit edilmiştir.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırma Bölgesinin Genel Özellikleri

Coğrafi özellikler

Pasinler ilçesi Erzurum iline bağlıdır. İlin doğusunda; kuzeyden Tortum ve Narman, doğudan Horasan, Köprüköyü, güneyden Karayazı ve Tekman, batıdan Merkez ilçeleriyle çevrilidir.

Dağ ve yüksek düzlüklerle kaplı ilçe toprakları, güney ve kuzeyden sıradağlarla çevrilidir. Geniş ovalık bir alanda ve bu ovayı çevreleyen yer yer tatlı ya da dik meyilli sırtlardan oluşan bir ovada kurulmuştur. Güneydoğuda Göçü Dağı (2.700 m), güneybatıda Palandöken Dağları'nda Baba Tepe (2.931 m), güneyde Şahvelet Dağları üzerinde Kandil Tepesi (2.922 m), kuzeyde Karga Pazarı Dağları'nda Baldırkanlı Tepe (3.044 m), başlıca yükseltilerdir. Aras Irmağı'nın aktığı çöküntü alanı, dağları birbirinden ayırır. Aras'ın aktığı vadide Pasinler Ovası yer alır. Vadide yükseklik 2.000 m dolayındadır. Doğu-batı yönünde uzanan Pasinler Ovası Erzurum Yaylası'na bağlanır. Ova, kuzey Anadolu deprem kuşağı üzerindedir. Bingöl Dağları'ndan kaynaklanan Aras Irmağı güneyden ilçe topraklarına girer, batıdan gelen Pasinler Deresi'ni alarak, kuzeydoğu yönünde akar. Karasal iklim egemendir. Yazlar kısa süreli ve serin, kışlar soğuk, kar yağışlı ve uzun sürelidir. Yıllık ortalama sıcaklık 7-7.5°C, yağış tutarı 450-460 mm'dir. Genelde bozkır bitkileri ve küçük kümeler biçiminde verimi düşük meşe ağaçları görülür. Demir, perlit yataklarıyla Soğukçermik ve Pasinler kaplıcaları başlıca yeraltı kaynaklarıdır. Erzurum-Kars Demiryolu ve karayolu üzerinde, deniz düzeyinden 1.656 m. yükseltide kurulu olan ilçe merkezi, il merkezine 37 km uzaklıktadır. Son dönemlerde tarımsal ekonominin yanında özellikle et ve süt hayvancılığında önemli gelişmeler yaşanmaktadır (Anonim 2020b)

Nüfus

Erzurum ili Pasinler ilçesinde 2020 toplam nüfusu 28513'tür. Erzurum ili Pasinler ilçesinin ilçe toplam erkek nüfusu 14511, Erzurum ili Pasinler ilçesinin toplam kadın nüfusu 14002'dir. Toplam içerisinde %51 kadın %48 erkek nüfusuna aittir. Önceki yıllara göre azalış oranı %0,62 azalış miktarı ise 178'dir (Anonim 2020c).

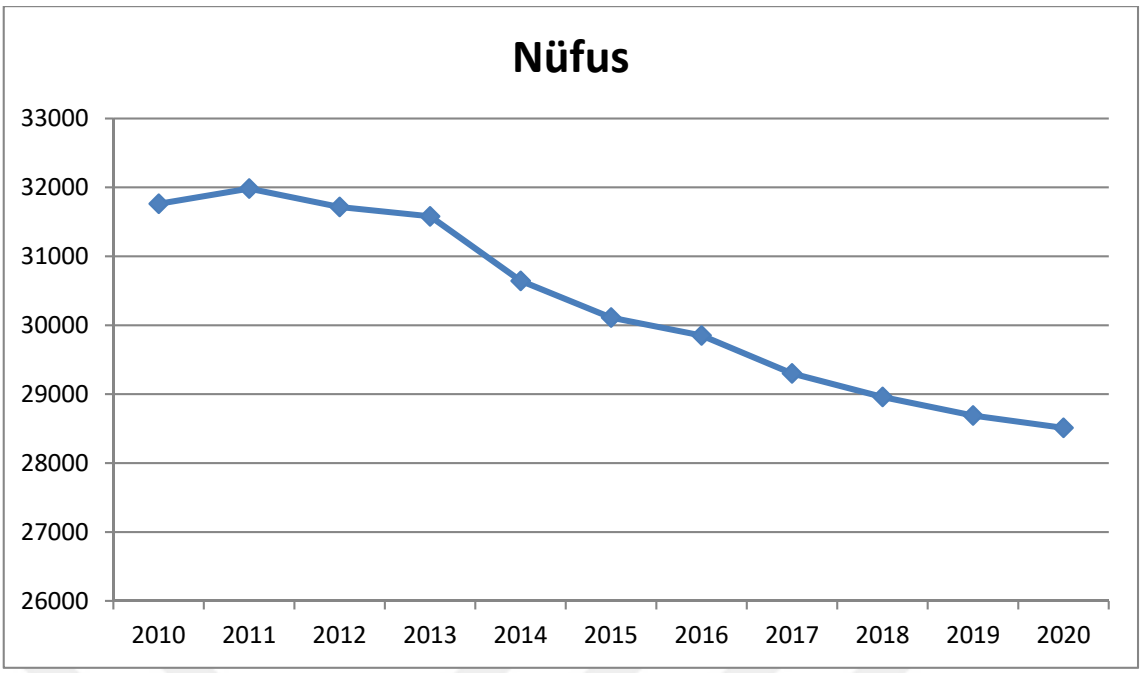

Şekil 2. Pasinler ilçesinden 2010-2020 yıllık nüfus dağılımı

Tarım

Pasinler'de tarım sektörü özellikle büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık üzerinde gelişmiş ve bitkisel üretim ağırlıklı olarak tahıl üzerine yoğunlaşmıştır. Pasinler bölgesinde hemen hemen bütün köylerde hayvancılık yapılmakta olup, sulak arazisi az olan köylerde daha çok yapılmaktadır. İlçe merkezi başta olmak üzere 1000 baştan fazla küçükbaş ve büyükbaş hayvanı bulunan köyler; Alvar, Büyükdere, Çöğender, Esendere, Porsuk ve Taşkaynak'dır. Bölgede hayvancılık dağılışı araştırıldığında doğal ve çevresel etkenler görülmektedir. Hayvan cinsleri yönünden, dağlık, engebeli alanlarda çoğunlukla yerli cinsler beslenirken, ovada kültür ve melez cinsleri hayvanlara denk gelinmektedir. Pasinler bölgesinde işletme sayısı 2967 adet, büyükbaş hayvan sayısı 69 249 adet, koyun 31 612 adet, keçi sayısı ise 2268 adettir (TUİK 2020a). Bu bölgede yüksek kapasitesi bulunan önemli bir diğer ekonomik faaliyet kolu da ayçiçeğidir (Anonim 2021).

Pasinler ovası çevresine göre daha alçakta bulunması ve verimli alüvyon topraklara sahip oluşu ve sulama imkânlarının oluşu nedeniyle büyük bir tarımsal potansiyeli vardır. Tarım alanı (dekar) 299.699 da'dır (TUİK 2020b). Tarım alanlarında; arpa, buğday, patates, şeker pancarı, ayçiçeği, lahana ve şeker pancarı üretimi yapılmaktadır. Üretilen şeker pancarı şeker şefliğinde alınıp şeker fabrikasına gönderilmekte; lahana ve patates gibi sebzeler ile yağlı tohumlulardan olan ayçiçeği ise farklı illerden ilçe merkeze gelen tüccarlara satılmakta ve ilçenin büyük oranda bu sebzelere olan ihtiyacını karşılamaktadır.

İşletmelerin Tabakalandırılması

İncelenen işletmelerin arazi genişliklerine göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir. Arazi genişlikleri 4 grupta incelenmiştir. Bu gruplandırmada en fazla işletme II. Grupta, en az işletme sayısı ise IV. Gruptadır. 0-50 da arazi genişliği bulunan 33 işletmenin toplam içerisindeki payı %24,9, 51-100 da arazi genişliğinde bulunan 53 işletmenin toplam içerisindeki payı %4,8, 101-150 da arazi genişliğinde bulunan 29 işletmenin toplam içerisindeki payı %22,4, 151+ da arazi genişliği bulunan 15 işletmenin toplam içerisindeki payı %11,9 'dur.

Tablo 1. İşletmelerin Tabakalara Göre Dağılımı

İşletme Tabakası	İşletme Sayısı	Toplam İçerisindeki Payı (%)
I. Grup (0-50 da)	33	24,9
II. Grup (51-100 da)	53	40,8
III. Grup (101-150 da)	29	22,4
IV. Grup (151+ da)	15	11,9
Toplam	**130**	**100,0**

Arazi varlığı

Aşağıda verilen Tablo 2'de inceleme yapılan işletmelerde arazi varlığı; mülk, kira, ortağa işlenen arazi olmak üzere 3 grupta incelenmiştir. Araştırma bölgesinde ortalama işletme büyüklüğü 156.45 dekardır. Toplam arazinin 120.4 dekarını mülk arazi, 34.9 kiralanan arazi ve 0.9 dekarını ortağa işlenen arazi oluşturmaktadır. İşletmeler ortalamasında mülk arazisinin toplam içerisindeki payı %77,0 kiralanan arazinin toplam içerisindeki payı % 22.4, ortağa işlenen arazinin toplam içerisindeki payı %0,6'dır. İşletmelerde arazi menşeine göre incelendiğinde, yörede ortakçılığın yaygın olmadığı bunun yerine kiracılığın yaygın bir kullanım alanı bulduğu söylenebilir. Birinci grup işletmelerin ortalama arazi varlığı 22.09 dekar olup bunun %85'ini mülk arazi, %12,1'ü kira, %1,9'u ise ortağa işlenen arazilerden oluşmaktadır. İkinci grup işletmelerin ortalama arazi varlığı 64.4 dekar olup bunun %76,0'ı mülk arazisi, %22,0'ı kira olup ve %1,9'u ortağa işlenen arazilerden oluşmaktadır. Üçüncü grup işletmelerinde ortalama arazi varlığı 134.31 dekar olup %86,0'ı mülk arazisi,%12,0'ı kira ve %2,0'ı ortağa işlenen araziden oluşmaktadır. Dördüncü grubun ortalama işletme arazisi 404.9 dekar olup %71,0'ı mülk arazisi, %28,0'ı kira, % 1,0'ı da ortağa işlenen arazilerden oluşmaktadır. İşletmeler ortalamasında parça sayısı 9.5 olup en fazla parça sayısı dördüncü grupta, en az parça sayısı ise birinci gruptadır.

Erzurum ili Pasinler ilçesinde yapılan süt sığırcılığı işletmelerinde kadınların işgücüne katılımı üzerine yapılan araştırmada mülk arazisini 90.2 da, kiralanan arazi miktarı 42.0 da ve

ortağa işlenen arazi miktarı ise 0.6 olarak tespit edilmiştir. Çalışmada ortalama parsel sayısı 8.7 adet hesaplanmıştır (Sayar 2018).

Literatür incelendiğinde bu araştırmada ortalama mülk arazisi daha yüksek, ortalama kiralanan arazi yakın ve ortağa işlenen ortalama arazi miktarının ise literatüre yakın olduğu belirlenmiştir. Buna bakılarak diyebiliriz ki masrafların ve gelirin paylaşıldığı ortağa işlenen arazi kullanımı gelişmemişken, kiracılıkta azalmaya başlamıştır. Araştırılan işletmelerde ortalama parça sayısı 9.5 ile yapılan araştırmadaki parça sayısına yakınlık göstermektedir.

Tablo 2. İşletme Arazi Varlıklarına Göre Dağılımı

İşletme Tabakaları	Mülk Arazi (da)	Kiralanan Arazi(da)	Ortağa İşlenen Arazi(da)	Toplam İşletme Arazisi(da)	Parça Sayısı
I. Grup (0-50 da)	18.8	2.57	0.6	22.09	3.18
II. Grup (51-100 da)	55.5	8.58	0.66	64.4	7.37
III. Grup (101-150 da)	117.4	16.5	0	134.31	11.4
IV. Grup (151+da)	290	112.2	2.6	404.9	16.6
Ağırlıklı Ortalama	**120.4**	**34.9**	**0,9**	**156.45**	**9.5**

Hane reisinin yaş durumu

Aşağıda verilen Tablo 3'te araştırma bölgesinde incelenen işletmelerin en çok 36-50 yaş gurubu en az 25-35 yaş grubundan işletme sahibi vardır. 25-35 yaş grubundan 8 kişi toplam içerisindeki payı %6,15, 36-50 yaş grubundan 71 kişi toplam içerisindeki payı %54,61, 51-65 yaş grubu 39 kişi toplam içerisindeki payı %30,0, >65 yaş grubundan 12 kişi toplam içerisindeki payı %9.23' tür. Birinci grup işletmelerde en fazla 36-50 yaş grubu 17 kişi, 51-65 yaş grubu 8 kişi, 25-35 yaş arası 4 kişi, >65'den büyük 2 kişi vardır. İkinci grup işletmelerde 35-50 yaş arası 35 kişi, 51-65 yaş arası 13 kişi, 25-35 yaş arası 2 kişi, >65den büyük 3 kişi vardır. Üçüncü grup işletmelerde 35-50 yaş arası 13 kişi, 51-65 yaş arası 12 kişi, 25-35 yaş arası 2 kişi, >65 yaş üzeri 3 kişi vardır. Dördüncü grup 36-50 yaş arası 6 kişi, 51-65 yaş arası 5 kişi, >65'den büyük 4 kişi, 25-35 yaş arası kişi yoktur. Genel olarak bakıldığında %60'ının 50 yaş altı olan genç nüfus bulunmaktadır. %40'ının ise 50 yaş üzeri yaş grubu bulunmaktadır.

Tablo 3. İşletmelerde Hane Reislerinin Yaş Dağılımı

İşletme Grupları	Yaş Grupları			
	25-35	**36-50**	**51-65**	**>65**
I	4	17	8	2
II	2	35	13	3
III	2	13	12	3
IV	0	6	5	4
Toplam	8	71	39	12
Toplam İçerisindeki Payı(%)	**6,16**	**54,61**	**30,0**	**9,23**

Hane reisinin eğitim durumu

Hayatın her alanında olan eğitim insana, doğaya, canlılara karşı bilgili olmamızı sağlar. Toplumun gelişmişliğini gösteren eğitim tarımsal bilgiye, yeniliklere karşı ürettiklerini değerlendirmeyi etkiler. Aşağıdaki verilen Tablo 4'de işletme hane reislerinin eğitim durumu vermiştir. En çok ilkokul mezunu olup, en az üniversite mezunu bulunmaktadır. İşletme sahiplerinden okur-yazar olan 9 kişi toplam içerisindeki payı %6,92, ilkokul mezunu 86 kişi toplam içerisindeki payı %66,15, ortaokul mezunu 24 kişi toplam içerisindeki payı %18,46, lise mezunu 8 kişi toplam içindeki payı %6,15, üniversite mezunu 3 kişi toplam içerisindeki payı 2,3'tür.

Birinci grup işletmelerde okur-yazar 2 kişi, ilkokul mezunu 21 kişi, ortaokul mezunu 9 kişi, lise mezunu 1 kişi, üniversite mezunu 1 kişi bulunmaktadır. İkinci grup işletmelerde okur-yazar 3 kişi, ilkokul mezunu 34 kişi, ortaokul mezunu 9 kişi, lise mezunu 5 kişi, üniversite mezunu 2 kişi bulunmaktadır. Üçüncü grup işletmelerde okur-yazar 3 kişi, ilkokul mezunu 19 kişi, ortaokul mezunu 6 kişi, lise mezunu 1 kişi, üniversite mezunu bulunmamaktadır. Dördüncü grup işletmelerde okur-yazar 1 kişi, ilkokul mezunu 12 kişi, ortaokul mezunu 2 kişi, lise mezunu 1 kişi, üniversite mezunu bulunmamaktadır.

Tablo 4. İşletme Hane Reislerinin Eğitim Dağılımı

Eğitim Durumu	İşletme Grupları				Toplam Kişi	Toplam İçerisindeki Payı(%)
	I	**II**	**III**	**IV**		
Okur-Yazar	2	3	3	1	9	6,92
İlkokul	20	34	19	11	86	66,15
Ortaokul	9	9	6	2	24	18,46
Lise	1	5	1	1	8	6,15
Üniversite	1	2	0	0	3	2,3
Toplam	**33**	**53**	**29**	**15**	**130**	**100,0**

Sosyal güvence durumu

Aşağıda verilen Tablo 5'de araştırma yapılan işletmelerde hane reislerinden sosyal güvencesi olan 62 kişi olup toplam içerisindeki payı %47,7'dir. 62 kişi arasında sosyal güvencesi Emekli Sandığı olan 1 kişi olup, sosyal güvencesi olanlardaki payı %2,0, sosyal güvencesi SSK olan 22 kişi olup, sosyal güvencesi olanlarda payı %42,0, sosyal güvencesi Esnaf Bağ- Kur olan 11 kişi olup, sosyal güvencesi olanlarda payı %21,0, sosyal güvencesi Tarım Bağ- Kur olan 18 kişi olup sosyal güvencesi olanların içinde payı %35,0'tir. Sosyal güvencesi olmayan 69 kişi olup toplam içerisindeki payı %52, 3'tür. Birinci grup işletmelerde sosyal güvencesi olan 13 kişi olup en fazla sosyal güvencesi SSK olan 8 kişi, sosyal güvencesi Emekli Sandığı olan kişi yoktur. İkinci grup işletmelerde sosyal güvencesi olan 20 kişi olup en fazla SSK olan 7 kişi vardır. Üçüncü grup işletmelerde sosyal güvencesi olan 17 kişi olup en fazla Tarım Bağ-Kuru olan 11 kişi vardır. Dördüncü grup işletmelerde ise sosyal güvencesi olan 12 kişi olup en fazla Tarım Bağ-Kuru 7 kişi vardır.

Tablo 5. İşletmelerde Hane Reislerinin Sosyal Güvence Dağılımı

Sosyal Güvence Durumu	İşletme Tabakaları				Toplam Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Payı(%)
	I	II	III	IV		
Sosyal Güvencesi Olan	13	20	17	12	62	47,7
Emekli Sandığı	0	0	0	1		
SGK	8	9	3	2		
Tarım BAĞ-KUR	3	7	11	7		
Esnaf BAĞ-KUR	2	4	3	2		
Sosyal Güvencesi Olmayan	20	33	12	3	68	52,3
Toplam					**130**	**100,0**

Ailenin yapısal durumu

Aşağıda verilen Tablo 6'da araştırma yapılan işletmelerde hanede yaşayan fert sayısı dağılımı incelenmiştir. İşletmelerde çekirdek aile yapısı olarak bulunan 70 aile toplam içerisindeki payı %54,0, geniş aile yapısı olarak bulunan 56 aile toplam içerisindeki payı %43,0, ataerkil kalabalık aile yapısı olarak 5 aile toplam içerisindeki payı %3,0'tür. İşletme gruplarına göre birinci gruptaki işletmelerde çekirdek aile olarak 22 aile, geniş aile olarak 14 aile olup, ataerkil kalabalık aile işletmesi bulunmamaktadır. İkinci gruptaki işletmelerde çekirdek aile olarak 28 aile, geniş aile olarak 24 aile, ataerkil kalabalık aile olarak işletmesi bulunmamaktadır. Üçüncü gruptaki işletmelerde çekirdek aile olarak bulunan 16 aile, geniş aile olarak 12 aile, ataerkil kalabalık aile olarak 1 aile bulunmaktadır. Dördüncü gruptaki

işletmelerde çekirdek aile olarak 4 aile, geniş aile olarak 6 aile, ataerkil kalabalık aile olarak 4 aile bulunmaktadır.

Tablo 6. İşletmelere Göre Hanede Yaşayan Fert Sayısı Dağılımı

Aile Yapısı	İşletme Grupları				Toplam Aile Sayısı	Toplam İçindeki Payı(%)
	I	II	III	IV		
Çekirdek Aile	22	28	16	5	71	54,0
Geniş Aile	11	25	12	6	54	43,0
Ataerkil Aile	0	0	1	4	5	3,0
Toplam					**130**	**100,0**

İşletmelerin gelir durumu

Araştırma bölgesinde incelenen işletmeler kapsamında kaynaklarına göre gelir miktarı Tablo 7'de verilmiştir. Gelir; bitkisel, hayvansal ve tarım dışı olarak üç grupta incelenmiştir. İşletme gruplarından toplam gelir birinci grupta olup 35 343,7 TL ile en düşük gelire sahiptir. Bu grupta hayvansal gelir %46,5'ini, bitkisel gelir %32,8'ini, tarım dışı gelir ise %20,7'sini oluşturmaktadır. Arazi genişliği 151 dekardan fazla olan işletmelerde yani dördüncü grupta toplam gelir 147 710,8 TL ile en yüksek gelire sahiptir. Bu grupta hayvansal gelir %47,5'ini, bitkisel gelir %43,2'sini, tarım dışı gelir %10,3'ünü oluşturmaktadır. Ortalama olarak hayvansal gelir toplam gelirin %46,8'ini, bitkisel gelir toplam gelirin %41,5'ini, tarım dışı gelir toplam gelirin %11,6' sını oluşturmaktadır.

Tablo 7. İşletmelerin Gelir Dağılımı (TL/)

İşletme Grupları	Bitkisel gelir		Hayvansal Gelir		Tarım Dışı gelir		Toplam (TL)
	Miktar(TL)	%	Miktar(TL)	%	Miktar(TL)	%	
I	12 651.5	32,8	17 724.5	46,5	7 969.6	20,7	35 343.7
II	24 735.8	36,3	35 358.4	53,9	6 943.2	9,8	67 037.5
III	27 068.9	42,5	25 862.0	43,9	8 379.2	13,6	61 310.2
IV	68 799.1	43,2	78 894.7	47,5	16 985.4	10,3	147 710.8
Ağırlıklı Ortalama	**33 313.8**	**41,5**	**39 459.7**	**46,8**	**10 069.4**	**11,6**	**77 850.6**

İşletmelerin alet makine durumu

Tarımsal üretimin tarım alet ve makina ile yapılması, iş yükünün azaltılmasıyla birlikte, tarımsal verimliliğin ve kârlılığın da artmasına fayda sağlamaktadır. Tarımsal mekanizasyon düzeyi bölgelerin teknik donanım ve ekonomik yapısına bağlı olarak değişim gösterebilmektedir (Sabancı 1994). Araştırma bölgesinde incelenen işletmelerin alet-makine varlığı (adet/işletme) Tablo 8'de verilmiştir. Elde edilen verilere göre en az alet makine varlığı bulunan birinci grup işletmelerdir. En fazla alet-makine varlığı en yüksek olan ise

dördüncü gruptur. Tüm işletme gruplarında en fazla bulunan alet-makineler sırasıyla traktör (1.21), römork (1.17), pulluk (1.12), balya makinesi (0.59), biçerdöver (0.18)'dir. 1.72 ile diğer grubunda ise şeker sökme makinesi, mibzer, çayır biçme makinesi, kazayağı, süt sağım makinesi, yem karma makinesi, silaj makinesi bulunmaktadır. Genel olarak ifade edilirse, işletme arazi varlığı arttıkça mekanizasyon düzeyi yükselmektedir.

Tablo 8. İşletmelere Göre Alet Makine Dağılımı

Alet-Makine	İşletme Grupları				Ortalama
	I	II	III	IV	
Traktör	0.95	0.98	1.12	1.18	1.21
Römork	0.84	0.98	1.06	1.81	1.17
Pulluk	0.69	0.88	1.06	1.86	1.12
Balya Makinesi	0.12	0.41	0.41	0.86	0.59
Biçerdöver	0	0.12	0.10	0.53	0.18
Diğer	0.78	1.32	1.86	2.93	1.72

İşletmelerde büyükbaş hayvan varlığı

Karasal iklimin hâkim olduğu araştırma bölgesinde hayvansal üretim ön plana çıkmaktadır. İşletmelerde bulunan büyükbaş hayvan varlığı düve, inek, tosun ve dana olarak verilmiştir. Büyükbaş hayvan varlığı yerli, melez ve kültür ırklarından oluşmaktadır. Tablo 9'da büyükbaş hayvan varlığı ırklara göre verilmiştir. İncelenen işletmelerde en az hayvan varlığı (23.15 adet) ile birinci grup işletmelerde, en fazla hayvan varlığı ise (59.0 adet) ile dördüncü grup işletmelerinde bulunmaktadır.

Tablo 9. İşletmelerde Büyükbaş Hayvan Varlığı Dağılımı

Hayvan Nevi ve Irkı		İşletme Grupları				Ortalama
		I	II	III	IV	
Düve	Yerli	1.06	1.43	0.92	1.94	1.33
	Melez	0.81	2.26	2.92	5.59	2.89
	Kültür	0.72	0	0.9	0.66	0.49
	Toplam	**2.58**	**3.69**	**4.43**	**8.19**	**4.71**
İnek	Yerli	5.24	7.92	8.83	11.4	8.34
	Melez	2.23	4.18	4.27	7.13	4.45
	Kültür	3.82	1.71	4.13	4.55	3.55
	Toplam	**11.29**	**13.81**	**12.23**	**23.1**	**16.09**
Tosun	Yerli	2.15	2.67	3.95	6.62	3.84
	Melez	0.61	1.15	0.62	2.98	1.34
	Kültür	0.30	0.09	0.55	0.66	0.4
	Toplam	**3.06**	**3.91**	**5.12**	**10.26**	**5.58**
Dana	Yerli	4.48	6.81	7.89	11.2	7.59
	Melez	1.30	3.43	2.48	4.73	2.95
	Kültür	0.93	0.73	0.58	1.53	0.94
	Toplam	**6.71**	**10.97**	**10.95**	**17.46**	**11.48**

Araştırma bölgesinde incelenen işletmelerin büyükbaş hayvancılık bakım şeklini gösteren frekans dağılımları Tablo 10'da verilmiştir. Bakım şekline bağlı olarak, büyükbaş hayvancılık bakımı aile işgücü %61,3 ile en yüksektir. Tablodan anlaşılacağı üzere işletmeler büyükbaş hayvanların bakımını kendileri yapmaktadır.

Tablo 10. Büyükbaş Hayvancılık Bakım Şekli

Bakım Şekli	Kişi Sayısı	Toplam İçerisindeki Payı(%)
Aile İşgücü	118	61,3
Geçici Yabancı İşgücü	3	10,8
Daimi Yabancı İşgücü	9	27,9
Toplam	**130**	**100,0**

Tarımsal kredi kullanım durumu, tarımsal kredi kaynağı, tarımsal örgüte üyelik durumu ve üye olunan örgüt

Araştırmaya katılan işletmelerin, tarımsal kredi kullanım durumu, tarımsal kredi kaynağı, tarımsal örgüte üyelik durumu ve üye olunan örgüt türünün dağılımı aşağıdaki Tablo 11'de verilmiştir.

Türkiye'de Tarımsal Kredi Uygulamaları adlı çalışmada tarım sektöründe üretici gelirlerinin yeterli olmadığı için yatırım ve sermaye ihtiyaçlarını kredi kaynaklarından karşılamak zorunda olduğu belirlenmiştir. Kredinin ihtiyaç duyulan alanlarda ve amacına uygun kullanımın denetlenmesi gerektiği vurgulanmıştır (Taşkıran vd. 2010). İncelenen

işletmelerde, tarımsal kredi kullanan kişi sayısı 58 olup, toplam içerisindeki payı %44,8'dir. Tarımsal kredi kullanmayan kişi sayısı 72 olup, toplam içerisindeki payı %55,2' dir. Tarımsal kredi kaynağı olarak %82,9 ile en çok paya sahip olan Ziraat Bankası olup, en az paya sahip %7,8 ile diğer bankalardır. Tarım işletmelerinde tarımsal kredi kullanım durumunun analiz edildiği çalışmada, Türkiye'de tarımsal işletmelere "0 ya da düşük faizli kredi" uygulaması yapıldığı belirtilmiştir. Araştırmada kredi kullanım tercihlerini içinden ilk tercihin TC Ziraat Bankası olduğu belirlenmiştir (Semerci 2021).

Erzurum ili tarım işletmelerinde örgütlenme durumuna etki eden faktörlerin incelendiği çalışmada uzaklık, hayvan varlığı, işletmecinin eğitim seviyesi, işletmecinin tecrübesi, tarımsal desteklemelerden yararlanmanın tarımsal örgütlere üye olma durumlarını etkilediği belirlenmiştir (Sarı vd 2017). İşletme sahiplerinin tarımsal örgüte üyelik durumuna bakıldığında %57,7'si tarımsal örgüte üye iken, %42,3 tarımsal örgüte üye değildir. Üye olunan örgütlerden %53,4 ile en çok paya sahip olan Pankobirlik, en az paya sahip olan ise %12,5 ile Üretici Birliğidir.

Tablo 11. Tarımsal Kredi Kullanım Durumu, Tarımsal Kredi Kaynağı, Tarımsal Örgüte Üyelik Durumu ve Üye Olunan Örgüt Dağılımı

		Kişi Sayısı	Toplam İçerisindeki Payı(%)
Tarımsal Kredi Kullanım Durumu	**Evet**	58	44,8
	Hayır	72	55,2
	Toplam	**130**	**100,0**
Tarımsal Kredi Kaynağı	**Ziraat Bankası**	48	82,9
	Tarım Kredi Kooperatifi	6	9,3
	Diğer Bankalar	4	7,8
	Toplam	**58**	**100,0**
Tarımsal Örgüte Üyelik Durumu	**Evet**	76	57,7
	Hayır	54	42,3
	Toplam	**130**	**100,0**
Üye Olunan Örgütler	**Tarım Kredi Kooperatifi**	14	19,5
	Üretici Birliği	10	12,5
	Yetiştirici Birliği	11	14,6
	Pankobirlik	41	53,4
	Toplam	**76**	**100,0**

Tarım Sigortası Bilgi Durumu

Kötü hava koşulları, hastalık ve zararlar, verimdeki değişmeler gibi bitkisel ve hayvansal üretimi tehdit eden risk ve belirsizlikler sonucu meydana gelecek hasarların teminat altına alınması tarım sigortası kapsamındadır. İncelenen işletmelerde tarım sigortası hakkında bilgi dağılımı Tablo 12'de verilmiştir. Bilgi durumu; yok, kısmen, yeterli olarak üç şekilde

verilmiştir. Tarım sigortası hakkında bilgisi olmayan 15 kişi toplam içerisindeki payı %12,4, tarım sigortası hakkında kısmen bilgisi olan 63 kişi toplam içerisindeki payı %47,2, tarım sigortası hakkında yeterli bilgisi olan 52 kişi toplam içerisindeki payı %40,6'dır.

Tablo 12. Tarım Sigortası Hakkında Bilgi Dağılımı

Bilgi Durumu	Kişi Sayısı	Toplam İçerisindeki Payı(%)
Yok	15	12,4
Kısmen	63	47,2
Yeterli	52	40,6
Toplam	**130**	**100,0**

Araştırma yapılan işletme sahiplerinin tarım sigortası hakkında bilgili olduğu yıllar Tablo 13'de verilmiştir. Yıllara bakılınca hiç bilgisi olmayan kişi sayısı 15 olup toplam içerisinde payı 12,4, 7 yıldan fazla bilgisi olan 39 kişi olup toplam içerisindeki payı 30,0'dır.

Tablo 13. Tarım Sigortası Konusunda Bilgili Olduğu Yıl Sayısı

Yıl Sayısı	Kişi Sayısı	Toplam İçerisindeki Payı(%)
Yok	15	12,4
2	4	2,8
3	8	6,2
4	20	15,0
5	28	21,0
6	16	12,6
7 ve daha fazla	39	30,0
Toplam	**130**	**100,0**

Araştırma yapılan işletmelerde tarım sigortası bilgi kaynakları durumu Tablo 14'te verilmiştir. Tarım sigortası hakkında bilgi edinilen kaynaklara bakılınca en çok paya % 35,3 ile arkadaş-komşu ardından en çok bilgi edinilen kaynak %26,2 ile TARSİM'dir. En az paya sahip olan ise %1,0 ile televizyondur.

Tablo 14. Tarım Sigortası Bilgi Kaynakları Durumu

Bilgi Kaynakları	Kişi Sayısı	Toplam İçerisindeki Payı(%)
TV	3	1,0
İnternet	24	7,5
Dergi, Broşür	12	4,8
Arkadaş -Komşu	86	31,5
Ziraat Odası	6	2,1
Kooperatif ve Birlik	29	11,2
Tarım Müdürlüğü	44	15,7
TARSİM	64	26,2
Toplam	**268***	**100,0**

*Çoklu yanıt olduğu için örnek hacmini geçmektedir.

Tarım Sigortasıyla İlgili Toplantıya Katılma Dağılımı Tablo 15'de verilmiştir. Tarım Sigortasıyla ilgili toplantıya ya da eğitime katılan kişi sayısı 58 olup toplam içerisindeki payı %44,2, eğitime katılmayan kişi sayısı 72 olup toplam içerisindeki payı %56,8'dir.

Uşak ilinde yapılan Buğday Üreticilerinin Olası Kuraklık Sigortasını Benimsemesinde Etkili Olan Faktörlerin Analizi adlı çalışmada, kuraklık sigortası yaptırmada istekli olma durumunu; tarım sigortası hakkında bilgi sahibi olma, tarım sigortasıyla ilgili eğitime katılma ve kredi kullanım durumunun etkilediği belirlenmiştir (Naseri vd.2017).

Tablo 15. Tarım Sigortasıyla İlgili Eğitime veya Toplantıya Katılma Dağılımı

Tarım Sigortasıyla İlgili Eğitime Katılma Durumu	Kişi sayısı	Toplam İçerisindeki Payı(%)
Evet	58	44,2
Hayır	72	56,8
Toplam	**130**	**100,0**

Büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırma durumu

Araştırma bölgesinde büyükbaş hayvancılık yapan işletmelerinde büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırma durumu Tablo 16'da verilmiştir. İşletmelerin sigorta yaptırma oranı incelendiğinde 0-25 adet büyükbaş hayvanı olan işletmelerde sigorta yaptırma oranı %8,9, yaptırmama %34,3'dir. 26-50 adet arası büyükbaş hayvanı olan işletmelerde sigorta yaptıranların oranı %,21,8 yaptırmayanlar ise %52,5'dür. 50 üzeri adet büyükbaş hayvanı olan işletmelerde sigorta yaptıranlar %69,3 sigorta yaptırmayanlar %13,1'dir. En çok sigorta yaptırma oranı 50 üzeri büyükbaş hayvanı olan işletmelere aittir. Büyükbaş hayvan sayısı ile büyükbaş hayvancılık sigorta yaptırma durumu arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmamasına

ki-kare testi uygulanmıştır (p=0,023<0,05). Sonuç olarak büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırma ile büyükbaş hayvan sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta yani büyükbaş hayvan sayısı ile sigorta yaptırma değişkenleri birbirine bağımlıdır. Büyükbaş hayvan sayısı fazla olan işletmelerin daha çok büyükbaş hayvan sigortası yaptırdıkları görülmüştür.

Tablo 16. Büyükbaş Hayvan Sayısı ile Büyükbaş Hayvancılık Sigortası Yaptırma Dağılımı ve Ki-Kare Testi

Büyükbaş Hayvan Sayısı	**Büyükbaş Hayvancılık Sigorta Yaptırma Durumu**				**Toplam**	**Ki-Kare Testi *p**
	Evet	**%**	**Hayır**	**%**		
0-25	2	8,9	35	34,3	37	**0,023**
26-50	5	21,8	56	52,5	61	
51+	18	69,3	14	13,2	32	
Toplam	**25**	**100,0**	**105**	**100,0**	**130**	

*Ki-kare testine göre gruplar arasındaki fark p<0,05 anlamlıdır.

Araştırma yapılan işletmelerde toplam yıllık gelir ile büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırma dağılımı Tablo 17'de verilmiştir. Toplam ortalama yıllık geliri 0-20 000 TL arasında olan işletmelerde büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırmayan oranı %13,4 iken büyükbaş hayvancılık sigortası yaptıran hiç kimse yoktur. 21 000-50 000 TL arasında yıllık geliri olan işletmelerde büyükbaş hayvancılık sigortası yaptıran oranı %25,3 yaptırmayan oranı %61,6'dır. 51 000 TL üzerinde yıllık geliri olan işletmelerde büyükbaş hayvancılık sigortası yaptıran oranı %74,7 yaptırmayan oranı %24,0'dır. Toplam gelir ile büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırma durumu arasında ilişkinin anlamlı olup olmamasına ki-kare testi uygulanmıştır (p=0,014<0,05). Sonuç olarak toplam gelir ile büyükbaş hayvancılık sigorta yaptırma durumu arasında bağımlılık bulunmaktadır. Geliri fazla olan işletmelerin daha çok büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırdıkları görülmüştür.

Denizli İli Çivril İlçesi Elma Üretimi Yapan Tarım İşletmelerin Tarım Sigortası Uygulamalarının Değerlendirilmesi adlı çalışmada, sigorta yaptıran ve yaptırmayan işletmelerin arasında istatistiksel olarak fark bulunmuştur (p=0,016<0,05). Sigorta yaptıran işletmelerin gelir düzeyleri daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Tekin 2019).

Tablo 17. Toplam Yıllık Gelir ile Büyükbaş Hayvancılık Sigortası Yaptırma Dağılımı ve Ki-Kare Testi

Toplam Yıllık Gelir Durumu	Büyükbaş Hayvancılık Sigorta Yaptırma Durumu				Ki-Kare Testi *p
	Evet	%	Hayır	%	
0-20000 TL	0	0	15	13,4	
21000-50000 TL	6	25,3	64	61,6	0,014
51000+ TL	19	74,7	26	24,0	
Toplam	**25**	**100,0**	**105**	**100,0**	

*Ki-kare testine göre gruplar arasındaki fark p<0,05 anlamlıdır.

Araştırma yapılan işletmelerde eğitim düzeylerine göre büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırma durumu Tablo 18'de verilmiştir. Büyükbaş tarım sigortası yaptıran kişi sayısı en çok ilkokul mezunu olup 15 adet, ardından ortaokul mezunu 5 adet ve lise mezunu tarım sigortası yaptıran kişi sayısı 3'tür. Üniversite mezunu büyükbaş hayvancılık sigortası yaptıran kişi sayısı ise 1'dir. Eğitim düzeylerine göre büyükbaş hayvancılık sigorta yaptırma durumu arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmamasına ki-kare testi uygulanmıştır (p=0,310>0,05). Sonuç olarak denilebilir ki eğitim düzeyi ile büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırma arasında bağımlılık bulunmamaktadır.

Ankara İli Kalecik ilçesi Kalecik karası üzümü üreticisinin tarım sigortasına yönelik yaklaşımları analizi araştırmasında tarın sigortası yaptırma durumu ile eğitim düzeyi arasından Ki-Kare Testi uyguladığında (p= 0,238>0,05) anlamlı bir farklılık bulunmadığını belirtmiştir (Bal 2021).

Tablo 18. Eğitim Düzeylerine Göre Büyükbaş Hayvancılık Sigortası Yaptırma Durumu ve Ki-Kare Testi

Eğitim Durumu	Büyükbaş Hayvancılık Sigorta Yaptırma Durumu		Toplam	Ki-Kare Testi *p
	Evet	Hayır		
Okuma Yazma	1	8	9	
İlkokul	15	71	86	
Ortaokul	5	19	24	0,310
Lise	3	5	8	
Üniversite	1	2	3	
Toplam	**25**	**105**	**130**	

*Ki-kare testine göre gruplar arasındaki fark p<0,05 anlamlıdır.

Araştırma bölgesinde incelenen işletmelerde büyükbaş hayvancılık sigortası türleri ve yaptıran kişi sayısı dağılımı Tablo 19'da verilmiştir. Büyükbaş hayvancılık sigorta türlerinden Süt Sığırları Geniş Kapsamlı Tarife Sigortası yaptıran kişi sayısı 16, toplam içerisindeki payı

%63,1, Dar Kapsamlı Tarife Sigortası yaptıran kişi sayısı 5 toplam içerisindeki payı %21,3, Besi Sigortası Tarife Sigortası yaptıran kişi sayısı 4 toplam içerisindeki payı %15,6'dır.

Tablo 19. Büyükbaş Hayvancılık Sigorta Türleri ve Yaptıran Kişi Sayısı Dağılımı

Büyükbaş Hayvancılık Sigorta Türleri	Kişi Sayısı	Toplam İçerisindeki Payı(%)
Süt Sığırları Geniş Kapsamlı Tarife Sigortası	16	63,1
Dar Kapsamlı Tarife Sigortası	5	21,3
Besi Sığırları Tarife Sigortası	4	15,6
Toplam	**25**	**100,0**

Araştırma bölgesinde incelenen işletmelerde büyükbaş hayvancılık sigortası yaptıran kişilerin başka bir ürün sigortası yaptırma durumu Tablo 20'de verilmiştir. Büyükbaş hayvancılık sigortası dışında başka bir ürün sigortası yaptıran kişi sayısı 8 kişi olup toplam içerisindeki payı %33,3, başka bir ürünü sigorta yaptırmayan kişi sayısı 17 olup toplam içerisindeki payı %66,7'dir.

Tablo 20. Büyükbaş Hayvancılık Sigorta Yaptıran Kişilerin Başka Bir Ürün Sigortası Yaptırma Durumu

Büyükbaş Hayvancılık Dışında Sigorta Yaptırma Durumu	Büyükbaş Hayvancılık Sigortası Yaptıran Kişi Sayısı	Toplam İçerisindeki Payı(%)
Evet	8	33,3
Hayır	17	66,7
Toplam	**25**	**100,0**

Araştırma bölgesinde incelenen işletmelerde büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırmak için ödediği prim miktarına ilişkin görüşleri Tablo 20'de verilmiştir. Ödenen sigorta primi üç şekilde kategorilendirilmiştir. Ucuz bulan 1 kişi olup toplam içerisindeki payı %4,6 dur. Normal bulan 8 kişi olup toplam içerisindeki payı %31,9'dur. Pahalı bulan kişi sayısı 16 olup toplam içerisindeki payı %63,8'dir.

Tablo 21. Büyükbaş Hayvancılık Sigortasını Yaptırmak İçin Ödediği Miktarı Nasıl Bulma Durumu

Büyükbaş Hayvancılık Sigorta İçin Ödenen Miktarın Nasıl Bulunduğunun Dağılımı	Toplam	Toplam İçerisindeki Payı(%)
Ucuz	1	4,6
Normal	8	31,9
Pahalı	16	63,8
Toplam	**25**	**100,0**

Araştırma bölgesinde incelenen işletmelerde büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırmadaki nedenlerin dağılımı Tablo 22'de verilmiştir. Nedenlere bakılınca devlet güvencesinde olması ve primlerin yarısının devletçe ödenmesi ile ürünüm güvence altına alınıyor, riske giremem %28,4 ile en büyük paylara sahiptirler. Kredi kullandığımdan zorunlu tutulması %26,9, geçmişte karşılaşılan zararlar %14,0, sigorta yaptırmış olanların aldıkları hasar tazminatı ise %2,3 paya sahiptir.

Tablo 22. Büyükbaş Hayvancılık Sigortası Yaptırmadaki Nedenler Dağılımı

Nedenler Dağılımı	Kişi Sayısı	Toplam İçerisindeki Payı(%)
Kredi Kullandığımdan Zorunlu Tutuluyor	22	26,9
Devlet Güvencesinde Olması ve Primlerin Yarısının Devletçe Ödenmesi	25	28,4
Sigorta Yaptıranların Almış Olduğu Hasar Tazminatı	2	2,3
Geçmişte Karşılaşılan Zararlar	12	14,0
Ürünüm Güvence Altına Alınıyor, Riske Giremem	25	28,4
Toplam	**84***	**100,0**

*Çoklu yanıt olduğu için örnek hacmini geçmektedir.

Büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırmayanların durumu

Araştırma bölgesinde incelenen işletmelerde bugüne kadar büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırmama nedenleri Tablo 23'de verilmiştir. Nedenlerden en büyük paya sahip olan %24,6 ile daha önce hiç hasarın olmaması, %21,4 olası afete karşı kendi çapımda önlem alıyorum, %18,5 gelirim düşük olduğundan prim miktarını yüksek buldum, %17,3 ise hayvan saysının az olması, %9,4 sigorta teminatı döneminin kapsamı dar olmasından, %5,4 büyükbaş

hayvancılık sigortası hakkında bilgisi olmayanlar, en az paya sahip olan ise %4,8 zararların ödeneceğine inanmayanlar oluşturmaktadır.

Tablo 23. Bugüne Kadar Büyükbaş Hayvancılık Sigortası Yaptırmama Nedenlerinin Dağılımı

Bugüne Kadar Büyükbaş Hayvancılık Sigortası Yaptırmama Nedenleri	Kişi Sayısı	Toplam İçerisindeki Payı(%)
Hayvan Sayısının Az Olması	53	17,3
Gelirim Düşük Olduğundan Prim Miktarını Yüksek Buldum	62	18,5
Zararlarımın Ödeneceğine İnanmıyorum	12	4,8
Sigorta Teminatı Döneminin Kapsamı Dar Olmasından	28	9,4
Daha Önce Hiç Hasar Ve Zarar Olmaması	75	24,6
Olası Afete Karşı Kendi Çapımda Önlem Alıyorum	66	21,4
Bu Konuda Bilgim Yok	15	5,4
Toplam	**315***	**100,0**

*Çoklu yanıt olduğu için örnek hacmini geçmektedir.

Aşağıda bakanlık tarımsal desteklemeler için tarım sigortası şartı getirseydi, yaptırmayanlara ödeme yapılmaması halinde büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırma durumu Tablo 24'de verilmiştir. Sigorta yaptırma durumuna evet diyenlerin oranı %88,3, hayır diyenlerin oranı ise %11,7'dir.

Erzurum ili çiftçilerin tarımsal destekleme politikalarından faydalanma istekliliğinde etkili faktörlerin analizi adlı çalışmada tarımsal desteklemeler ürün çeşitliği oluşturma, üretimde istikrar, kalitede iyileşme ve verimliliğin artırılması vasıtasıyla tarımsal gelirin artırılmasında önemli bir role sahiptir (Topçu 2008). Sonuç olarak denilebilir ki desteklemelerin ödenmesi için tarım sigortası yaptırma şartı getirilmesi halinde tarım sigortası yaptıranların oranı büyük oranda artacaktır.

Tablo 24. Bakanlık Tarımsal Desteklemeler İçin Tarım Sigortası Şartı Getirseydi, Yaptırmayanlara Ödeme Yapılmaması Halinde Tarım Sigortası Yaptırma Durumu

Bakanlık Tarımsal Desteklemeler İçin Tarım Sigortası Şartı Getirseydi, Yaptırmayanlara Ödeme Yapılmaması Halinde Tarım Sigortası Yaptırma Durumu	Kişi Sayısı	Toplam İçerisindeki Payı(%)
Evet	93	88,3
Hayır	12	11,7
Toplam	**105**	**100,0**

Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinde Ödeme İstekliliği Ekonometrik Model Sonuçları

Aşağıdaki Tablo 25'da probit modelde kullanılan değişkenlerin tanımı ve istatistiki özetleri verilmiştir. Değişkenlerin ortalama ve standart hataları verilmiştir. Uygulanan anket çalışmasında çiftçilere tesadüfi olarak yöneltilen ortalama teklif miktarı 138.46 lira olup standart hatası 32.97'dir. Ankete katılan çiftçilerin %6'sı 25-35 yaş, %55'i ise 36-50 yaş aralığında bulunmaktadır. Deneklerin %8'i lise ve üniversite mezunudur. Deneklerin %47'sinin sosyal güvenliği bulunmakta, %48'inin ise tarım dışı gelire sahiptir. Ankete katılan işletmelerin ortalama büyükbaş hayvan varlığı 34.75 adet, işletmelerin ortalama aile işgücü varlığı ise 1.83'tür.

Tablo 25. Değişkenlerin İstatistiksel Özeti ve Betimlenmesi

Değişkenler	Tanım	Ortalama	Standart Hata
İlk teklif miktarı (TL)	Büyükbaş hayvan hayat sigortası için şansa bağlı ilk teklif edilen miktar	138.46	32.97
Yaş1 (25-35 yaş arası)	Evet: 1, Hayır: 0	0.06	0.24
Yaş2 (36-50 yaş arası)	Evet: 1, Hayır: 0	0.55	0.49
Eğt2 (Lise ve üniversite mezunları)	Evet: 1, Hayır: 0	0.08	0.28
SGK (Sosyal güvenlik varlığı)	Var: 1, Yok: 0	0.47	0.50
HayVar (Büyükbaş hayvan varlığı)	Sürekli değişken	34.75	19.32
TdGelr (Tarım dışı gelir varlığı)	Var: 1, Yok: 0	0.48	0.50
Agücü (Aile işgücü varlığı)	Sürekli değişken	1.83	0.78

Probit model sonuçlarına göre sosyal güvenlik ve tarımdışı gelir değişkenleri %1 önem seviyesinde, 25-35 yaş grubu ile ilk teklif miktarı değişkenleri %10 seviyesinde istatistiki açıdan önemli bulunmuştur. Büyükbaş hayvan hayat sigortası için tesadüfi olarak belirlenen ilk teklif miktarı ile ödeme istekliliği arasında negatif bir ilişki bulunmakta, ilk teklif miktarı arttıkça ödeme istekliliği beklenildiği üzere azalmaktadır. Bu sonuç gerçek

hayatla uyumlu olup, normal şartlar altında fiyat artışı ile tüketim, talep, satın alma arzusu düşmektedir. Model hesaplamalarına göre ilk teklif miktarı 92.3 TL olarak bulunmuştur.

Yaş değişkenlerinden 25-35 yaş arasında bulunma ödeme istekliliğini artırırken, 36-50 grubu ödeme istekliliği ile ters yönlü ilişki içerisindedir. Bu durum daha genç olan çiftçilerin, teknoloji kullanımına bağlı olarak artan bilinç düzeyinin bir sonucu olarak açıklanabilir.

Çiftçinin sosyal güvenliğinin bulunması ödeme istekliliğini artıran bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Kişinin sosyal güvenliğinin bulunması, sosyal güvenlik ihtiyacı ve gerekliliği konusunda bir farkındalık ortaya çıkaracaktır. Hayvan hayat sigortası uygulaması, insanda sosyal güvenlik uygulaması ile benzeşen ve risk ortamında güvence veren sistemdir. Dolayısıyla, birbirine subliminal mesaj geçişlerinin bulunabileceği iki faktör arasında pozitif korelasyon ihtimali beklenen bir sonuçtur.

Tarımdışı gelir varlığı ile büyükbaş hayvan hayat sigortası arasında negatif bir ilişki vardır. Yani tarımdışı gelir olasılığı arttıkça ödeme istekliliği olasılığı düşmektedir. Bir işletmede tarımdışı gelir bulunması, işletmecinin gelecek planlarını sadece tarımsal faaliyete bağlamamış olmasının da göstergesidir. İşletmede ortaya çıkabilecek risk faktörüne bağlı olarak yaşanabilecek gelir kayıplarının telafi edilme imkanlarının veya absorbe edilebilme imkanının bulunması ödeme istekliliği olasılığını düşüren bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

İşletmede aile işgücü varlığının artması ödeme istekliliği olasılığını artırmaktadır. Son yıllarda kırsal göçün artmasıyla birlikte tarım işletmelerinde, nitelik ve nicelik olarak işgücü azalışı ortaya çıkmıştır. Herhangi bir tarım işletmesinde aile işgücü varlığının yüksek olması daha genç, daha güçlü ve piyasaya yönelik üretimde bulunan işletme izlenimi vermektedir. Bu vasıfları taşıyan işletmelerin de ödeme istekliliği olasılığının yüksek olması beklenen bir sonuçtur.

Tablo 26. Probit Model Sonuçları

Değişkenler	**Katsayı**	**Standart Hata**	**P-değeri**
Sabit	-0.39262	0.87452	0.6535
Yaş1	1.43727*	0.77741	0.0645
Yaş2	-0.59221	0.39816	0.1369
Eğt2	-0.39281	0.78300	0.6159
SGK	1.63257***	0.57180	0.0043
HayVar	0.00220	0.00928	0.8125
TdGelr	-1.93634***	0.56472	0.0006
Agücü	0.43564*	0.24988	0.0813
İlkteklif	-0.00052*	0.00061	0.0504

*%10 önem seviyesi, ** %5 önem seviyesi, *** %1 önem seviyesi

Probit modeline ilişkin değişkenlerin ödeme istekliliği üzerindeki birimsel etkileri, standart hataları ve önem düzeyleri aşağıdaki Tablo 27'de görülmektedir. Model değişkenlerinden sosyal güvenlik varlığı, tarımdışı gelir varlığı, aile işgücü miktarı ve ilk teklif miktarı değişkenlerinin marjinal etkileri istatistiki olarak önemli bulunmuştur. Marjinal etki sonuçlarına göre sosyal güvenliğin bir birim artması ödeme istekliliği olasılığını %26,3, aile işgücünün bir birim artması ise %6,2 artırmaktadır. Tarımdışı gelir varlığının bir birim artması durumunda ödeme istekliliği olasılığı %29,2, ilk teklif miktarının artması durumunda ise %0,17 azalmaktadır.

Tablo 27. Marjinal Etkiler

Değişkenler	**Marjinal Etki**	**Standart Hata**	**P-değeri**
Yaş1	0.31703	0.20483	0.1217
Yaş2	-0.08269	0.05396	0.1254
Eğt2	-0.04850	0.08169	0.5527
SGK	0.26368***	0.09130	0.0039
HayVar	0.00032	0.00133	0.8123
TdGelr	-0.29202***	0.07675	0.0001
Agücü	0.06245*	0.03552	0.0787
İlkteklif	-0.00171**	0.00086	0.0462

*%10 önem seviyesi, ** %5 önem seviyesi, *** %1 önem seviyesi

SONUÇ VE ÖNERİLER

Erzurum ili Pasinler ilçesi araştırma bölgesinde incelenen işletmelerde hane reisleriyle yüz yüze görüşülüp 130 tane anket yapılmıştır. Büyükbaş hayvancılık sigortası yaptıran 25 kişi bulunmakta olup 105 kişi büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırmamıştır. Yapılan anket sonuçlarına göre büyükbaş hayvancılık sigortası yaptıran kişi sayısı istenen seviyeye ulaşmamıştır.

Yapılan bu çalışmada işletmeler arazi büyüklüklerine göre dört gruba ayrılıp incelenmiştir. Çalışmanın birinci aşamasında işletme gruplarına göre işletmelerdeki hane reislerinin yaşı, eğitim durumu, sosyal güvencesi, gelir kaynakları, arazi parça sayısı, tarımsal mekanizasyon varlığı, hayvan varlığı büyükbaş hayvan bakım şekilleri, tarım kredi kullanım durumu, kredi kaynakları, herhangi bir birliğe üyelik durumu ve üye olunan birliklerin durumu incelenmiştir. Çalışmanın ikinci kısmında tarım sigortası bilgi durumu, bilgi kaynakları, tarım sigortası hakkında bilgili olunan yıl sayısı ve tarım sigortası ile ilgili herhangi bir eğitime katılma durumu incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü kısmında büyükbaş hayvancılık sigortası yaptıranların durumu, yaptırmayanların durumu ve son kısımda ise araştırmanın amacı olan büyükbaş hayvancılık işletmelerinde sigorta istekliliği konusu ele alınmıştır.

Çalışmada, işletmeler arazi gruplarına göre tasnif edildiğinde en fazla işletme (II. Grup) 50-100 da arası grupta olup toplam içerisinde %40,8 payla birinci sıradadır. İşletmeler ortalamasında, toplam 156.45 da işletme arazisinin 120.4 da mülk arazi 34.9 kiralanan arazi ve 0.9 ise ortağa işlenen arazilerden oluşmakta olup ortalama parça sayısı ise 9.5 olarak belirlenmiştir. Hane reisleri yaş durumlarına bakılınca en fazla 36-50 yaş grubu işletme sahibi bulunmaktadır. İşletme sahiplerinin eğitim dağılımında ise en fazla paya sahip olan ilkokul mezunu ve ortaokul mezunu olduğu gözlemlenmiştir. Müteşebbislerin sosyal güvence durumları incelendiğinde, %47,7'sinin sosyal güvencesi olup, %52,3'nün ise sosyal güvencesinin olmadığı görülmüştür. En büyük pay ise Tarım Bağ-Kur'una aittir. Bunun yanı sıra SGK'lı ve Esnaf Bağ-Kur'lu olan müteşebbislerin bulunduğu, dolayısıyla tarım dışı faaliyetlerin varlığı tespit edilmiştir. İşletmelerin gelir durumu incelendiğinde, en fazla gelir hayvansal üretimden elde edildiği belirlenmiştir. Tarım mekanizasyon durumuna bakıldığında en büyük pay traktöre ait ve ortalama her haneye bir traktör düşmektedir. İşletmelerde en fazla hayvan varlığı %59,1 ile dördüncü grup işletmelerinde bulunmaktadır. Büyükbaş

hayvancılık bakımını genel olarak aile işgücü yapmaktalar. İşletme sahiplerinden %40,8 kredi kullanmakta ve en çok kredi kullanılan kaynak ise Ziraat Bankası'dır. İşletmelerin tarımsal örgüte üye durumuna bakılınca %57,7'si tarımsal birliğe üye, üye olunan birliklerden en büyük paya sahip olan Pankobirlik ardından Tarım Kredi Kooperatifidir. Çalışmanın ikinci aşaması olan tarım sigortası bilgi durumuna bakıldığında en büyük paya kısmen bilgisi olan 63 kişidir. Tarım sigortası konusunda bilgili olunan yıl sayısına bakıldığında 7 yıl ve daha fazla süredir bilgisi olan 39 kişi bulunmaktadır. Bilgi kaynakları durumuna bakıldığı zaman en büyük pay %31,5 arkadaş-komşu, ardından %26,5 TARSİM ve %15,7 Tarım ve Orman İl/İlçe Müdürlüğü'ne aittir. Tarım Sigortası ile ilgili eğitime katılma oranı ise %44,2' dir.

Büyükbaş hayvancılık sigorta yaptırma durumuna bakıldığında büyükbaş hayvancılık sigortası yaptıran 25 kişi bulunmaktadır. İncelenen işletmelerde büyükbaş hayvan sayısı ile büyükbaş hayvancılık sigorta yaptırma dağılımı arasında ilişki olup olmadığına dair Ki-kare testi uygulanıp istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Toplam yıllık gelir ile büyükbaş sigortası yaptırma durumu arasında anlam ilişkisine bakmak için Ki-kare testi uygulanmış ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Eğitim düzeylerine göre büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırma durumu arasında anlam ilişkisine bakılmak için Ki-kare testi yapılmış ve aralarında bağımlılık ilişkisi bulunmadığı tespit edilmiştir. İstatistiksel olarak anlamlı olmadığı ortaya konulmuştur. Bu sonuçlara göre, büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırma ile eğitim düzeyi arasında bağımsızlık, gelir düzeyi ve hayvan sayısı arasında bağımlılık vardır. Büyükbaş hayvan sayısının 50 ve üzeri olması Ziraat Bankasının faizsiz işletme kredisi kullanımı sağladığı için kredi kullanımından dolayı TARSİM tarım sigortası zorunlu olarak yapılmaktadır. Bu zorunluluk sigorta yaptırma durumunu artırmıştır. Büyükbaş hayvancılık sigortası türlerinden en fazla %63,1 payla süt sığırları geniş kapsamlı tarife sigortası yapılmaktadır. Büyükbaş hayvancılık sigortası dışında başka bir üründe tarım sigortası yaptıran 8 çiftçi olduğu belirlenmiştir. Büyükbaş hayvancılık sigortasını yaptırmak için ödediği miktarı nasıl bulma durumuna bakıldığında %63,8'i pahalı bulduğunu ifade etmiştir.

Büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırmadaki nedenlerin dağılımına bakıldığında devlet güvencesinde olması, primlerin yarısının devletçe ödenmesi, ürünün güvence altına alınması, üreticilerin riske girmek istememeleri ayrıca kredi kullanımından dolayı sigorta yapılmasının zorunlu tutulması sıralanabilir. Büyükbaş sigortası yaptırmama sebeplerinin; daha önce hiç hasarın olmaması, olası afete karşı kendi önlemlerini alması ve primlerin yüksek olması olarak belirlenmiştir.

Tarımsal desteklemeler için tarım sigortası şartı getirilseydi yaptırmayanlara ödeme yapılmaması halinde tarım sigortası yaptırma durumuna bakıldığında sigorta yaptıracak olanlar %88,3 yaptırmayacak olanların payı ise %11,7'dir. Büyükbaş işletmelerinde sigorta yaptırmak istenilen büyükbaş hayvancılık sigortası türlerinden en çok dar kapsamlı tarife sigortası yapılmak istenmektedir.

Araştırmanın son kısmı olan ödeme istekliliğinin belirlenmesinde ekonometrik model olarak probit model kullanılmış olup, model incelendiğinde ortalama teklif miktarı 138,46 lira, standart hatası 32,97 olarak hesaplanmıştır. Ankete katılan çiftçilerin %6'sı 25-35 yaş arasında %55'i 36-50 yaş grubunda bulunmaktadır. Deneklerin %8'i lise ve üniversite mezunudur. %47'sinin sosyal güvencesi bulunmakta, %48'inin ise tarım dışı gelire sahiptir. Ankete katılan işletmelerin ortalama büyükbaş hayvan varlığı 34.75 adet, işletmelerin aile işgücü varlığı 1,83'tür. Probit sonuçlarında sosyal güvence ve tarım dışı gelir değişkenleri %1 önem seviyesinde, 25-35 yaş grubu ile ilk teklif değişkenleri %10 seviyesinde istatistiki açıdan önemli bulunmuştur. Büyükbaş hayvan hayat sigortası için verilen rastgele ilk teklif arasında negatif ilişki bulunmakta, ilk teklif miktarı arttıkça ödeme istekliliği azalmaktadır. Bu durum şunu gösteriyor ki normal şartların altında fiyat artışı olması tüketimi, talebi ve satın alma arzusunu düşürmektedir. 25-35 yaş arasında bulunma ödeme istekliliğini artırırken 36-50 yaş grubu ödeme istekliliğiyle ters yönlüdür. Bu durum genç çiftçilerin teknoloji kullanımına bağlı olarak artmaktadır. Çiftçinin sosyal güvencesi ödeme istekliliğini artırmaktadır. Tarım dışı gelir ise ödeme istekliliğini azaltmaktadır. Aile işgücü varlığının artması ödeme istekliliğini artırmaktadır. Marjinal etki sonuçlarına bakıldığı zaman sosyal güvence ve aile işgücünün bir birim artması ödeme istekliliğini artırmaktadır. Tarım dışı gelirin ise bir birim artması ödeme istekliliği olasılığını düşürmektedir. Bu sonuçlara bakılınca bir çiftçinin bir büyükbaş için ödemeye istekli olduğu sigorta bedeli 92,3 TL olarak belirlenmiştir.

Erzurum ili Pasinler ilçesinde yapılan bu araştırmada elde edilen sonuçlara göre büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırmaları için aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

- Büyükbaş hayvancılık, Erzurum ili Pasinler ilçesi için önemli bir geçim kaynağıdır. Üretimin artırılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için üreticiler, sivil toplum kuruluşları, kamu kurumları, sigorta şirketleri ve üniversiteler gibi bütün paydaşların eşgüdüm içerisinde ortak amaçlar doğrultusunda çalışması gerekmektedir.
- Meydana gelen risklerin en aza indirilebilmesi ve güvence olan tarım sigortasını tüm üreticilerin yaptırması için; TARSİM ve TARSİM'in organizasyonunda

bulunan sigorta şirketleri ve diğer paydaşların, üreticileri tarım sigortası hakkında bilgilendirmesi ve sigorta yaptırma bilincine ulaştırması gerekmektedir.

- Çalışmada sigorta primlerinin yüksek bulan üretici için tarım sigortası caydırıcı bir unsur olmaktadır. Üreticilerin talepleri, beklentileri ve ödemede istekli oldukları tutar göz önünde bulundurulmalıdır. Sigorta primleri düşürülerek tarım sigortası yapılmasının teşvik edilmesi gerekmektedir.
- Çiftçilerin oluşabilecek riskler detaylı olarak anlatılmalı, kaderci ve umursamaz insanların bilinç kazanması sağlanmalıdır.
- Çiftçi toplam gelirinin sigortalı olma durumunu etkilediği belirlenmiştir. Tatmin edecek gelir olursa tarım sigorta yaptırma oranı artacaktır. Hayvancılık faaliyetinde gelir artırıcı bir unsur ve üretim maliyetlerini düşürmeye yönelik olarak sigorta yaptıranlara üretim girdilerinin tedarik edilmesinde kolaylaştırıcı politikaların geliştirilmesi sağlanmalıdır.
- Primlerin düşürülmesi TARSİM'in etkin çalışması ve üreticilerin sisteme katılması ile devlet destekli tarım sigortasının sağladığı güvence doğrultusunda, doğal afetlerden kaynaklanan bahanelerin azalacağı da tahmin edilmektedir.
- Büyükbaş hayvancılık sigortası yaptırmak için devlet desteklemelerinin artırılması ve kısmi olarak tarım sigortasının zorunlu hale getirilmesi gerekir.
- Bankalardan verilen işletme kredisinden dolayı zorunlu tarım sigortası yapılması için konulan şartların iyileştirilmesi gerekir.

KAYNAKÇA

Akçaöz H, Ö. B. (2006). Antalya İlinde Tarımsal Üretimde Risk Yönetimi Ve Tarım Sigortası Uygulamaları Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi 93-103.

Akgün, M. (2021). Türkiye'de Tarım Sigortaları Ve Tarımsal Risk Alanında Yapılan Araştırmaların Kuramsal Analizi 1 Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü , Tarım Ekonomisi Bölümü , Ankara.

Altınözü, H. (2007). Türkiye'de Tarım Sigortası. Tarım Mevzuatı Türktarım, S.53.

Anonim. (2020). Https://Erzurum.Ktb.Gov.Tr/Tr-56049/Pasinler.Html(b).

Anonim.(2020).TarsimFaaliyetRaporu.Https://Www.Tarsim.Gov.Tr/Dergilik/Dergigoster.Jsp ?Category=FaaliyetRaporlari&Name=2020. Erişim: 20.12.2021. (a).

Anonim.(2021).Https://Hasankaleliler.Blogspot.Com/P/Ekonomik-Durumu-Anasayfa-Durumu-Dogu.Html.

Anonim. (2020). Pasinler Nüfusu, Erzurum (Nufusune.Com) Sayfasından Alındı.(c).

Asamoah, J. O. . (2019). Livestock Farmers' Willingness To Pay For Cattle Insurance İn The Northern Region Of Ghana (Doctoral Dissertation, University Of Ghana).

Bal, Ç. . (2021). Ankara İlçesi Kalecik Karası Üzümü Üreticisinin Tarım Sigortasına Yönelik Yaklaşımları Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sigortacılık Ana Bilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi,Ankara.

Banna, H., Afroz, R., Masud, M. M., Rana, M. S., Koh, E. H., & Ahmad, R. (2016). Banna, H., Afroz, R., Masud Banna, Financing An Efficient Adaptation Programme To Climate Change: A Contingent Valuation Method Tested İn Malaysia. Cahiers Agricultures, 25(2), 25003.

Bariş, Ö. (2007). Türkiyede Ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Risk Yönetimi Ve Tarım Sigortalarının Abne Uyumu Açısından Değerlendirilmesi (Master's Thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).

Başarır, A. . (2003). Pazarı Olmayan Varlıklara Yönelik Bir Kıymetlendirme Metodu: Ödeme İsteği . Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi , 2003 (2) , . Retrieved From Https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Gopzfd/İssue/7346/96111.

Birinci, A., & Tümer, E. İ. (2004). Erzurum Merkez İlçe Köylerindeki Çiftçilerin Tarım Sigortası İle İlgili Eğilimlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. Türkiye Vı. Tarım Ekonomisi Kongresi, Tokat.

Budhathoki, N. K., Lassa, J. A., Pun, S., & Zander, K. (2019). Farmers' İnterest And Willingness To Pay For İndex-Based Crop Insurance İnthe Lowlands Of Nepal. Land Use Policy, 85, 1-10.

Çekici, E. (2009). Küresel Isınma Ve İklim Değişikliğinin Türkiye'de Tarım Sigortalarına Etkisi . Öneri Dergisi , 8 (32) , 105-111 .

Çiçek, A., & Erkan, O. . (1996). Tarım Ekonomisinde Araştırma Ve Örnekleme Yöntemleri. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Yayınları No: 12, Ders Notları Serisi No: 6, Tokat.

Del Saz-Salazar, S., García-Rubio, M. A., González-Gómez, F. . (2016). Managing Water Resources Under Conditions Of Scarcity: On Consumers' Willingness To Pay For İmproving Water Supply İnfrastructure. Water Resources Mana.

Del Saz-Salazar, S., González-Gómez. (2015). Willingness To Pay To İmprove Urban Water Supply: The Case Of Sucre, Bolivia. Water Policy, 17 (1), 112-125.

Dunne, C., & Siettou, C. (2020). Uk Consumers' Willingness To Pay For Laying Hen Welfare. British Food Journal.

Fahad, S., & Jing, W. (2018). Evaluation Of Pakistani Farmers' Willingness To Pay For Crop İnsurance Using Contingent Valuation Method: The Case Of Khyber Pakhtunkhwa Province. Land Use Policy, 72, 570-577.

Fan, X. G. . (2019). Willingness To Pay, Quality Perception, And Local Foods: The Case Of Broccoli. Agricultural And Resource Economics Review, 48(3), 414-432.

Feng-Li, X. F. . (2009). Analysis Of The Factors Affecting The Farmers' Willingness To Pay For Agricultural Insurance Based On The Surveying Of The Cow And Apple Insurance İn Shanxi Province. Journal Of Shandong Agricultural University (Social Scienc.

Ghazanfar, S. , Wen, Z. Q. , Abdullah, M. , Ahmad, J. & Khan, I. . (2015). Farmers' Wıllıngness To Pay For Crop Insurance In Pakıstan . Journal Of Business Economics And Finance , 4 (2) , 0-0 . .

Gökçe, R. . (1996). Hayvancılıkta Sigorta Uygulamaları Ve Bu Uygulamalarda Devletin Rolü . Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi , 36 (1) , 118-123,Ankara.

Güngör, M. (2006). Türkiye'de Tarım Sigortası Uygulamaları Ve Devlet Destekli Tarım Sigortaları Marmara Üni Bankacılık Ve Sigorta Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi Erzurum .

Haab, Tc Ve Mcconnell, . (2002). Çevresel Ve Doğal Kaynaklara Değer Verme: Piyasa Dışı Değerlemenin Ekonometrisi . Edward Elgar Yayıncılık.

Islam, D. I., Rahman, A., Sarker, M. S. R., Luo, J., & Liang, H. . (2021). Factors Affecting Farmers' Willingness To Adopt Crop İnsurance To Manage Disaster Risk: Evidence From Bangladesh. International Food And Agribus.

İspir, C. . (1999). Aşağı Ceyhan Ovasında Tarım Sigortası Uygulamaları Ve Sorunları. Çukurova Üniversitesi Tarım Ekonomisi Bölümü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana.

Kajale, D. B., & Becker, T. C. . (2015). Willingness To Pay For Golden Rice İn India: A Contingent Valuation Method Analysis. Journal Of Food Products Marketing, 21(4), 319-336.

Khan, M. A. (2013). Willingness To Pay For Cattle And Buffalo İnsurance: An Analysis Of Dairy Farmers İn Central India. Tropical Animal Health And Production, 45(2), 461-468.

Kipkemio, K. . (2016). Eliciting Attitude Of Farmers Towards Agricultural İnsurance And Willingness To Pay İn Çarşamba District Of Samsun, Turkey / Samsun İli Çarşamba İlçesinde Çiftçilerin Tarım Sigortası Yaptırmaya Karşı Tutumları Ve Ödeme İstekliliği On .

Kumbasaroğlu, H., Dağdemir, V. . (2011). Erzurum İlinde Tarım Makinelerine Sahip Olan Ve Olmayan İşletmelerin Sermaye Yapılarının Karşılaştırılması. Alınteri Zirai Bilimler Dergisi, 21 (B) – 2011 1-10, Issn:1307-3311.

Liesivaara, P., & Myyrä, S. (2014). Willingness To Pay For Agricultural Crop İnsurance İn The Northern Eu. Agricultural Finance Review.

Maloma, I. & Sekatane, M. B. . (2014). Factors That Determıne The Stated Wıllıngness To Pay For Aır Pollutıon: A Case Of Bophelong Townshıp . International Journal Of Economics And Finance Studies , 6 (2) , 1-11 . .

Manja, L. P. , Chirwa, G. C. & Kambewa, P. . (2016). (2 Determınants Of Farmers' Wıllıngness To Pay For Subsıdısed Farm Inputs In Malawı . International Journal Of Economics And Finance Studies , 8 (1) , 61-73 .

Morales, L. E., Griffith, G.,. (2017). Wri Branding Fresh Food: Who İs Willing To Pay More For Beef?. Acta Alimentaria, 46(4), 395-402.

Nalinci, S. . (2019). Amasya İlindeki Üreticilerin Riske Karşı Tutumları Ve Tarım Sigortası Karar Sürecinde Etkili Olan Faktörlerin Analizi Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü / Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı Doktara Tezi,Tokat.

Naseri, Z., & Saner, G. . (2017). Uşak İlinde Buğday Üreticilerinin Olası Kuraklık Sigortasını Benimsemesinde Etkili Olan Faktörlerin Analizi. Cataloging-In-Publication Data, 767.

Olum, S., Gellynck, X., Juvinal, J., Ongeng, D.,(2020). Çiftçilerin Tarımsal Yenilikleri Benimsemesi: Çalışmaları Ödemeye İsteklilik Üzerine Sistematik Bir İnceleme. Tarıma Bakış , 49 (3), 187-203.

Özgür Özeş, R. . (2019). Türkiye'de Tarım Sektörü Sigorta Sistemi: Problemler Ve Çözüm Önerileri. Muhasebe Ve Finans İncelemeleri Dergisi ,2(2) , 104 – 117.

Sabancı, A. A. . (1994). Dünyada Ve Türkiye'de Tarımsal Mekanizasyon Düzeyi Ve Son Gelişmeler. Tarımsal Mekanizasyon 15. Ulusal Kongresei, 20-22 Eylül, Antalya.

Sarı, M. M., & Külekçi, M. (2017). Tarım İşletmelerinde Örgütlenme Durumuna Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi: Erzurum İli Örneği. Journal Of The Institute Of Science And Technology, 7(1), 319-327.

Sayar, S. (2018). Erzurum İli Pasinler İlçesi Süt Sığırcılığında Kadınların İşgicine Katılımı Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomsi Bölümü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.

Semerci, A. (2021). Tarım İşletmelerinde Tarımsal Kredi Kullanım Durumunun Analizi . Türk Tarım Ve Doğa Bilimleri Dergisi , 8 (2), 396-410.Doı: 10.30910/Turkjans.860909.

Sezgin, A. B. . (2016). Analysis Of Factors Affecting Willingness To Pay For Agricultural Advisory Service: The Case Of Erzurum Province The 12 Agricultural Economics Congress,25-27 May, Isparta, Turkey.

Shın, S. Y., Kliebenstein, J., Hayes, D. J., & Shogren, J. F. (1992). Klieb Consumer Wıllıngness To Pay For Safer Food Products 1. Journal Of Food Safety, 13(1), 51-59.

Shrestha, A. & Baral, S. . (2019). Consumers' Willingness To Pay For Organic Agriculture Products: A Case Study Of Nepalgunj City, Banke . International Journal Of Agriculture Environment And Food Sciences , 3 (2) , 58-61 .

Tarsim. (2021). Https://Www.Tarsim.Gov.Tr/. 10 4, 2021 Tarihinde Https://Www.Tarsim.Gov.Tr/. Adresinden Alındı

Taşkıran, R. & Özüdoğru, H. . (2010). Türkiye'de Tarımsal Kredi Uygulamaları . Gazi Üniversitesi Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi , (1) , 150-163 . Retrieved From Https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Gaziticaretturizm/İssue/49888/639467.

Tekin, A. (2019). Denizli İli Çivril İlçesinde Elma Üretimi Yapan Tarım İşletmelerinde Tarım Sigortası Uygulamalarının Değerlendirilmesi Ispartalı Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi Isparta.

Topçu, Y. (2008). Çiftçilerin Tarımsal Destekleme Politikalarından Faydalanma İstekliliğinde Etkili Faktörlerin Analizi: Erzurum İli Örneğiakdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi , 21 (2) , 205-212 Https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Akdenizfderg/İssue/.

Tufan, H. . (2020). Kooperatifçilik Ve Tarım Sigortası, Türkiye Tarım Kredi Kooperatiflerinin Tarım Sigortası Hizmetlerinin Değerlendirilmesi; Aydın İlinde Bir Uygulama, Adnan Menderes Üniversitesi Ekonomi Ve Finans Ana Bilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans .

Tuik. (2020). Www.Tuik.Gov.T/ Erişim Tarihi: 12.12.2021.

Tuik. (2020). Https://Www.Tuik.Gov.Tr/. 10 10, 2021 Tarihinde Https://Www.Tuik.Gov.Tr/: Https://Www.Tuik.Gov.Tr/ Adresinden Alındı

Tümer E. İ., & Birinci, A. (2011). Hayvancılık İşletmelerinde Süt Maliyetine Etki Eden Faktörlerin Analizi: Tokat İli Örneği. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 42(1), 35-39.

Uzundumlu, As, Fakıoğlu, Ö., & Köksal, M. (2019). Erzurum İlinde İçme Suyu İçin Yeterliliği Sağlamak İçin Yeterli Olanlardır. Ibad Sosyal Bilimler Dergisi , (5), 153-163.

Xiu, F., Xiu, F., & Bauer, S. (2012). Farmers' Willingness To Pay For Cow İnsurance İn Shaanxi Province, China. Procedia Economics And Finance, 1, 431-440.

Yavuz, G. . (2010). Polatlı İlçesinde Üreticilerin Tarım Sigortası Yaptırmaya Karar Verme Sürecinde Etkili Olan Faktörlerin Analizi,Ankara Üniversitesi Tarım Ekonomisi Bölümü Yayınlanmış Doktora Tezi,Ankara.

Yazgu, F. . (2017). Türkiye'de Tarım Sigortası Uygulamaları, Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar Ve Alternatif Model Arayışı / Agricultural İnsurance Practices İn Turkey, Problems Encountered İn Practice And Seeking Alternative Models Ankara Üniversitesi .

Yekan Chongharalouye, M. . (2012). Türkiye'de Tarım Sigortası Uygulamasının Analizi,Marmara Üniversitesi Sigortacılık Ana Bilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi,İstanbul.

Zhu, Y., Shen, M., Sims, C. A., Marshall, M. R., House, L. A., & Sarnoski, P. J. . (2018). Consumer Preference And Willingness To Pay For Tomato Juice. International Food And Agribusiness Management Review, 21(8), 1167-1183.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler		
Adı Soyadı	**:**	Edanur AYDIN
Doğum tarihi	**:**	
Doğum Yeri	**:**	
Uyruğu	**:**	
Adres	**:**	
Tel	**:**	
E-mail	**:**	
Eğitim		
Lise	**:**	Nene Hatun Kız Anadolu Lisesi
Lisans	**:**	Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
Yüksek lisans	**:**	Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Tarım Politikası ve Yayım Bilim Dalı
Doktora	**:**	
Yabancı Dil Bilgisi		
İngilizce	**:**	Orta
Almanca	**:**	
Rusça	**:**	
Diğer		
Üye Olunan Mesleki Kuruluşlar		
Tezden Üretilmiş Yayınlar		